

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

**Přechod od jednomyslnosti ke kvalifikované většině ve
vnějších vztazích EU**

Bc. Anna Klímová

Plzeň 2023

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní vztahy

Diplomová práce

**Přechod od jednomyslnosti ke kvalifikované většině ve
vnějších vztazích EU**

Bc. Anna Klímová

Vedoucí práce:

PhDr. Zdeněk Sychra

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2023

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2023

.....

Obsah

Seznam Grafů.....	5
Úvod.....	6
1 Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU a kvalifikovaná většina	12
2 Přehled dosavadního výzkumu.....	17
3 Teorie postfunkcionalismu	25
4 Zkoumané faktory a jejich konceptualizace a operacionalizace	30
4.1 Veřejné mínění	30
4.2 Stranická soutěž.....	32
4.3 Domácí demokratické instituce	35
5 Jednotlivé faktory a analýza jejich vlivu na pozici ČR ke kvalifikované většině v oblasti zahraniční politiky EU	37
5.1 Veřejné mínění a Identita	37
5.2 Stranická soutěž.....	43
5.2.1 Aktuální vývoj stranické soutěže.....	46
5.2.2 Postoj politických stran k evropské integraci	49
5.2.3 Postoj politických stran a jejich představitelů k otázce kvalifikované většiny v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU.....	54
5.3 Domácí demokratické instituce	63
6 Vyhodnocení	67
Závěr.....	70
Seznam Literatury	72
Resumé.....	83

Seznam Grafů

Graf 1: Rozložení mandátů dle navrhuující strany	48
Graf 2: Postoj stran k evropské integraci	50
Graf 3: Postoj stran k zahraniční a bezpečnostní politice EU.....	51
Graf 4: Nakolik je postoj strany k evropské integraci nejednoznačný?.....	52

Úvod

Otázka, zdali by v rozhodování v Radě EU v oblasti vnějších vztahů EU mělo probíhat spíše než jednomyslně za pomoci kvalifikované většiny jakožto hlasovacího mechanismu, je dlouhodobě předmětem diskuze (zdroje). Celkově Počet oblastí, na které se aplikuje mechanismus kvalifikované většiny, se postupně zvyšoval a v *Lisabonské smlouvě* se takto rozhoduje již ve 218 oblastech. Jednomyslnost se dnes uplatňuje pouze v oblastech, jež jsou pro členské státy citlivého charakteru a mají potenciál být konfliktními oblastmi, jako jsou zejména Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP), přistoupení nových států do EU či například daňová politika. Nedávné události ve světě jako například invaze Ruské federace na Ukrajinu a další geopolitické změny, ale staví EU před nové výzvy a do budoucna narůstá potřeba, aby byla schopna vystupovat jakožto silný a akceschopný aktér v mezinárodním systému.

V roce 2017 Komise v čele s Jean-Claude Junckerem navrhla rozšíření hlasovacího mechanismu kvalifikované většiny v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní spolupráce (SZBP), a to zejména v otázkách sankcí a společných postojů k dění ve světě. Jsou to totiž právě tyto oblasti, ve kterých určité členské státy často využily právo veta, čímž oddálili či zablokovali rozhodnutí a což může představovat značný problém pro schopnost EU jakožto celku rychle a efektivně reagovat na potenciální hrozby a dění ve světě celkově. Hlasování kvalifikovanou většinou v těchto zmíněných otázkách prosazuje i aktuální předsedkyně Komise Ursula von der Leyenová. Dnes jsou tedy největšími proponenty nejen Komise ale dále také Evropský parlament. Mezi členskými zeměmi jsou nejhlasitějšími proponenty zejména dva nejsilnější státy EU, a to Německo a Francie. Této změny je možné dosáhnout několika možnými postupy. Jedním z nich je změna zakládajících smluv, což je zdlouhavý proces, jež vyžaduje nejdříve svolání konventu. Další možností je využití tzv. překlenovací klauzule, kdy členské státy odhlasují jednomyslně to, že v určité otázce se bude hlasovat za pomoci kvalifikované většiny.

Jelikož daný návrh se týká oblastí, jež jsou úzce spjaty se suverenitou jednotlivých členských států, jejichž zájmy se mohou navzájem výrazně lišit, samotná otázka rozšíření kvalifikované většiny se stává citlivou. Otázky zahraničních vztahů EU se zároveň těší narůstající politizaci již od doby *Maastrichtské smlouvy*, což ještě umocnily úpravy v *Lisabonské smlouvě* a nedávné krize, jako například krize eurozóny, migrační krize a Brexit. Právě tato zvýšená politizace nutí politiky adresovat otázky národní suverenity a identity v konfliktu s prohlubující se evropskou integrací a supranacionalizací společné evropské zahraniční a bezpečnostní politiky (Jabko–Luhman 2019, Juncos–Pomorska 2021).

Začínají se tedy projevovat rozdílné postoje členských států k otázce samotné evropské integrace a do jaké míry a jakým směrem by měla do budoucna probíhat. Je zde dělicí linie mezi tím, jak různé členské státy vnímají návrh rozšíření kvalifikované většiny. První skupinou zemí jsou ty, jež vnímají rozšíření kvalifikované většiny spíše technokraticky, tedy jako nutnost k zefektivnění rozhodovacího procesu a k zvýšení akceschopnosti EU a jejího vystupování v mezinárodním systému jako jednotný a silný aktér (Německo, Francie, Belgie, Itálie). Druhou jsou země, které vnímají aktuální otázku kvalifikované jakožto potenciální hrozbu, jež zasahuje do suverenity státu a jeho identity a jež může negativně ovlivnit možnost prosazovat své národní zájmy (Česká republika, Polsko, Maďarsko). Tento konflikt mezi omezením suverenity v určitých otázkách na jedné straně, a zvýšením efektivity rozhodovacího procesu a prohloubení evropské integrace na straně druhé není novým fenoménem. Otázka přesunu části své suverenity ve prospěch integrace stojí v samotném jádru integračních teorií. Postup od jednomyslnosti ke kvalifikované se pojil s kontroverzemi i v minulosti, například při ratifikaci zakládajících smluv, ve kterých byla aplikace kvalifikované postupně rozšiřována na nové oblasti. Fenomén, jež je ale v posledních letech nabírá na intenzitě je zvyšující se politizace a role veřejného mínění.

Česká republika, na základě dříve proběhlých studií (König 2020; Kaca 2018; Koenig 2022; Gubalova, V. – Rybníkarova, L. – Schnitzler, G. – Simon, E. –

Väisänen, A. 2022; Rybníková 2023) zkoumající postoj členských států k návrhu rozšíření kvalifikované většiny na vnější vztahy EU, se vždy nacházela ve skupině zemí, jež jsou proti¹. Dalšími takovými zeměmi, jejichž odmítavý postoj zůstává v těchto studiích beze změny, jsou Polsko a Maďarsko. diskuze ale nejen na národní úrovni stále probíhá a v českém prostředí najdeme nejen oponenty rozšíření kvalifikované, ale i proponenty. přesto je ale nutné brát v potaz to, že ohledně dané problematiky zatím nelze, pouze na základě proběhlých studií či na základě omezeného počtu veřejných projevů jednotlivých aktérů, s jistotou tvrdit, že Česká republika je pro či proti.

Je zde tedy pokus o hlubší integraci v oblasti zahraničních vztahů EU, ke kterému se ale některé státy staví s odporem či s nejistotou a ambivalencí. Nabízí se tedy nejdříve otázka, proč dochází u určitých členských zemí k takovéto rezistenci v otázce rozšíření kvalifikované většiny na vnější vztahy EU a jakým způsobem určité faktory tuto skutečnost ovlivňují. Na tuto otázku nahlíží různé přístupy rozdílně, jak je nastíněno v kapitole věnující se dosavadnímu výzkumu. Pro účely této práce byl, po zhodnocení použitelnosti ostatních přístupů na tuto problematiku v daném kontextu, vybrán přístup postfunkcionalismus díky jeho flexibilitě i reflexi aktuálního vývoje evropské integrace a odmítavé reakce určitých členských zemí a hladině analýzy zaměřené na vlivy domácího prostředí.

Postfunkcionalismus je teorie regionální integrace, která v ontologické rovině vychází do značné míry z konstruktivistické tradice, a zaměřuje se například na roli kolektivních identit, ideologií a domácí politiky v procesu integrace. Tvrdí, že tyto faktory mohou integraci nejen umožňovat, ale zejména omezovat a jsou silnější než funkční potřeby nebo materiální zájmy. Klade velký důraz na veřejné mínění, stranické preference a soutěž a národní instituce a národní identity a nacionalistické a populistické ideologie považuje za faktory potenciálně působící

---

¹Dané studie, jež byly zhotoveny zejména ze strany think-tanků v posledních 5 letech, se mnohdy liší ve svých výsledcích, což je dáno nejen změnami postojů v průběhu času a vlivem nových okolností, ale také metodologií sběru dat daných studií, jež mnohdy vychází pouze z omezeného počtu rozhovorů s národními delegacemi například v průběhu konference o budoucnosti Evropy či z dotazníků jež byly rozeslány mezi delegáty jednotlivých zemí.

proti integraci. Celkově postfunkcionalismus nabízí kritický a diferencovaný pohled na evropskou integraci, který přesahuje úzké zaměření na ekonomické a technické faktory, jež charakterizovalo dřívější přístupy. Zdůrazňuje význam politických, kulturních a sociálních faktorů při utváření EU a nabízí pohled na výzvy a příležitosti, kterým evropský projekt čelí ve 21. století (Hooghe – Marks 2008).

Cílem této práce je tedy zjistit, jakým způsobem mohou faktory (definované postfunkcionalismem) jako veřejné mínění a identita, stranická politika, rétorika a diskurz politických představitelů ovlivnit postoj České republiky, k otázce přechodu od jednomyslnosti ke kvalifikované většině v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Od cíle se odvíjí i hlavní výzkumná otázka otázkou jež je identická s cílem práce: *jakým způsobem mohou faktory (definované postfunkcionalismem) jako veřejné mínění a identita, stranická politika, rétorika a diskurz politických představitelů ovlivnit postoj České republiky, k otázce přechodu od jednomyslnosti ke kvalifikované většině v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU?*

Tato práce je tedy jednopřípadovou studií. Právě tato forma zpracování byla vybrána, jelikož nabízí získat detailní obraz o dané problematice a jak se projevuje v kontextu České republiky. Tato práce nemá za cíl testovat teorii či vytvářet novou. Teorie postfunkcionalismu zde slouží zejména jako teoreticko-konceptuální nástroj či analytický rámec, tedy jako určitá optika, skrze kterou je na problematiku nahlíženo. Tato práce se tedy nachází na pomezí interpretativní a instrumentální případové studie. Tento druh zpracování bývá také nazýván jako disciplinovaná interpretativní případová studie (Kořan 2008; Odell 2004: 59).

Česká republika byla vybrána nejen na základě výše zmíněného ambivalentního postoje, tedy tím, že se řadí mezi země, jež mohou vnímat rozšíření kvalifikované většiny na otázky zahraničních vztahů EU jako potenciální hrozbu pro zachování národní suverenity. Byla vybrána také z důvodu nepřítomnosti nejen komparativních studií ale i hlubších případových, jež by primárně zkoumaly

mladší členské země, jež se staly členy až v novém miléniu. Tyto země jsou navíc rozdílné ve své historii, identitě a přístupu k Evropské integraci. Rozsáhlejší komparativní studie zabývající se zmíněnými faktory, jež mají vliv na vytváření preference rozšíření kvalifikované většiny na oblast vnějších vztahů EU, se datují zejména před východním rozšířením EU v roce 2004 či pouze několik let poté a nové členské státy, tedy nebyly v těchto výzkumech zahrnuty. Jelikož je ale Česká republika členem již téměř 20 let, lze nejen efektivněji pozorovat vývoj preferencí a celkového přístupu k evropské integraci a například i vývoj identity ve vztahu k EU. Česká republika je ideální volbou i z hlediska vybraného přístupu postfunkcionalismu, jelikož v průběhu svého členství zde můžeme pozorovat negativní reakce na prohlubování evropské integrace jako například při zdlouhavé ratifikaci Lisabonské smlouvy či v reakci na uprchlickou krizi.

Na začátku práce je problematika kvalifikované většiny v oblasti SZBP nejdříve uvedena do kontextu. Zaměřuji se na vývoj SZBP a objasnění toho, proč v této oblasti zatím nebyla aplikována kvalifikovaná většina a proč to může být problematické. Dále se v dané kapitole věnuji vysvětlení, jakým způsobem funguje hlasování kvalifikovanou většinou, jaká se k tomu vážou pravidla a jakým způsobem je možno přejít od jednomyslnosti ke kvalifikované většině. Poté následuje kapitola shrnující výsledky dosavadních výzkumů a odborné literatury a zasazující zvolenou problematiku do kontextu akademické debaty. Představuji zde vývoj diskuze i některé jednotlivé autory a jejich výzkumy, z nichž v této práci vycházím. Tento přehled má zároveň za účel uvést čtenáře do debaty i na teoretické rovině a poukázat i na rozdílné přístupy a metodologie, skrze které byla problematika přechodu od jednomyslnosti ke kvalifikované většině zkoumána.

tedy podrobněji věnuji rozboru a popisu metodologie jež je použita v této práci. V této kapitole objasňuji i kroky, jež předcházely zvolení postfunkcionalismu jako odpovídajícího přístupu, vytvoření konečné výzkumné otázky a následujícímu vytvoření odpovídajícímu výzkumnému rámci. Dostatečné objasnění těchto kroků vnímám jako důležité z důvodu odůvodnění toho, proč byl při porovnání s ostatními přístupy k evropské integraci vybrán právě postfunkcionalismus. V

rámci této kapitoly je tedy tento přístup podrobně popsán a jeho pojetí evropské integrace a jeho ontologicko-epistemologické předpoklady. Dále jsou podrobněji popsány a rozebrány konkrétní faktory, jimiž se v této práci zabývám a jsou odpovídajícím způsobem konceptualizovány a operacionalizovány.

Než je v práci prezentována praktická část, která hledá odpověď na výzkumnou otázku, jsou představeny nutné informace o Společné zahraniční a bezpečnostní politice EU, jejím vývoji a způsobu rozhodování. V této kapitole se věnuji i otázce, z jakého důvodu SZBP specifická a proč se vyvíjela po jiné ose než ostatní politiky Evropské unie a jaké jsou možnosti změny hlasovacího mechanismu. Dále jsou představeny specifikace Rady EU a jaký význam hrají například neformální procesy. Nakonec se v rámci této kapitoly věnuji přímo hlasování kvalifikovanou většinou, tedy jaká je hlasovací váha jednotlivých států, zejména České republiky, a jakým způsobem jsou nastavená pravidla při tomto typu hlasování tzn. jak velká musí být vítězná koalice a jak velká blokační menšina.

V praktické části se věnuji již zmíněným faktorům a jakým způsobem se projevují v případě České republiky, a tedy jakým způsobem mohou tyto faktory ovlivnit postoj České republiky k zavedení QMV v otázkách Společné zahraniční a bezpečnostní politiky.

Jako zdroje dat v této práci využívám krom akademických prací také veřejné dokumenty, veřejná vyjádření, média či výzkumy veřejného mínění. Výzkumy veřejného mínění použité v této práci, nejsou pouze ze strany Evropské unie tedy Eurobarometer, ale i například ze strany přímo České republiky (CVVM, STEM) a dalších nezávislých zdrojů. Důležitý aspekt na základě, kterého byly vybírány odpovídající studie veřejného mínění byla metoda výběru respondentů, kdy pro účely této práce byly vybrány studie využívající kvótní výběr respondentů tzn. respondenti

1 Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU a kvalifikovaná většina

Pokud se zaměříme na historii vývoje evropské integrace v souvislosti s mírou delegace a sdílení suverenity, a to nejen v oblasti vnějších vztahů EU, důležitým momentem je *Maastrichtská smlouva*, jež vešla v platnost v roce 1993, kdy se z Evropského společenství stala Evropská unie a politiky EU byly rozděleny v rámci pilířové struktury. Dále se rozšířila působnost EU i pravomoc Komise, rozšířilo se hlasování za pomoci kvalifikované většiny a vznikla Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU, jakožto druhý pilíř. Do té doby existovala pouze omezená integrace zahraniční a bezpečnostní dimenze v podobě Evropské politické spolupráce. Obecně si ale členské země zajišťovali zahraniční politiku primárně na národní úrovni a spolupráce na úrovni evropské byla spíše volnějšího a neformálního charakteru (Nugent 2017: 84–85).

Turbulentní období počátku 90. let 20. století, kdy došlo k rozpadu Sovětského svazu, konci studené války, rozpadu Jugoslávie a k válce v Perském zálivu, ale v členských zemích EU vyvolalo potřebu reformovat podobu a funkci evropské zahraniční politiky. Později v roce 1999, kdy vešla v platnost *Amsterodamská smlouva*, vznikla i Evropská bezpečnostní a obranná politika (EBOP), jež byla později v rámci *Lisabonské smlouvy* přejmenována na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku (SBOP). V *Amsterodamské smlouvě* byl dále poprvé představen post Vysokého představitele (Hix 2005: 387–391; Nugent 2017: 87, 106). Později s Lisabonskou smlouvou byla posílena pravomoc vysokého představitele Evropské unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku v navrhování a provádění SZBP a s tímto postem byla sloučena i další funkce, a to místopředsednictví Evropské komise a předsednictví Rady pro zahraniční věci. Dále byla *Lisabonskou smlouvou* založena i Evropská služba pro vnější činnost, jež je diplomatickou službou EU (Nugent 2017: 106–107).

Celkově se dají vnější vztahy Evropské unie rozdělit do dvou dimenzí. Tou první je ekonomická dimenze vnějších vztahů, jež v praxi probíhá za pomoci obchodních dohod a rozvojové spolupráce. Tou druhou dimenzí je již zmíněná zahraniční a bezpečnostní politika, která probíhá skrze SZBP a SBOP. Zatímco společná ekonomická zahraniční politika se integrovala na podobné trajektorii jako vnitřní ekonomická integrace u bezpečnostní politiky byla dynamika integrace značně rozdílná. V ekonomické dimenzi Komise získala velké pravomoci a jako hlasovací mechanismus bylo ustanoveno hlasování kvalifikovanou většinou. V té politické a bezpečnostní byl ale vývoj téměř opačný, kdy Komise má minimální pravomoci a hlasuje se jednomyslně (Hix 373–389, Nugent 2006: 491).

V rámci SZBP a SBOP tedy již od jejich počátků můžeme pozorovat omezenou ochotu členských zemí prohlubovat integraci, ze čímž stojí více faktorů. Zahraniční politika se tradičně řadí mezi tzv. *vysokou politiku*, která se dotýká základních hodnot, identity, suverenity a bezpečnosti státu. Z tohoto důvodu členské země byly vždy opatrné s přenosem své suverenity na evropskou úroveň v této oblasti než u oblastí jiných. Zejména v případech, kdy se zahraniční zájmy států výrazně liší, tyto státy poté preferují dosahovat svých zahraničních cílů individuálně (Hix 2005: 398). Dále nejenom, že se liší zájmy jednotlivých členských zemí, ale pokud se zaměříme i na oblast obranné politiky, výrazně se liší i jejich kapacity, kdy některé země disponují nukleárními zbraněmi a obecně i silnou pozicí v mezinárodním systému. Právě rozdílnost zájmů a mezivládní charakter rozhodovacího mechanismu v oblasti SZBP a SBOP bývají považovány za hlavní důvody slabosti zahraniční politiky EU (Nugent 2017: 18–19).

SZBP je tedy v praxi mechanismus koordinace zahraniční politiky členských států EU, který jim umožňuje vystupovat jednotně v otázkách společného zájmu. Zahrnuje širokou škálu oblastí, včetně předcházení konfliktům, řešení krizí, odzbrojení, kontroly zbrojení a nešíření zbraní, terorismu, lidských práv a podpory demokracie.

V druhé části této kapitoly se zaměřuji na specifika kvalifikované většiny. Mechanismus hlasování kvalifikovanou většinou je založen na hlasovacím vzorci, který zohledňuje počet obyvatel jednotlivých členských států a pevný počet hlasů přidělených každému členskému státu. Tento vzorec má zajistit, aby rozhodnutí odrážela názory většiny obyvatel EU, a zároveň zajistit, aby se menší členské státy mohly podílet na rozhodovacím procesu. Pro přijetí rozhodnutí při aplikaci hlasování kvalifikované většiny musí hlasovat minimálně 55 % členských států, tedy 16 z 27, jež zároveň představují alespoň 65 % celkové populace EU. Blokační menšina musí být tvořena minimálně čtyřmi členskými státy, jež reprezentují alespoň 35 % populace EU (Rada Evropské unie 2022).

V Evropské unii existuje několik možností změny pravidla hlasování z jednomyslnosti na hlasování kvalifikovanou většinou (Úř.věst.EU 2016; Kotanidis 2020; Nováky 2021; Mintel – von Ondarza 2022), a to v závislosti na konkrétním kontextu a rozhodovacím procesu. Nejvýznamnějším způsobem změny pravidla hlasování z jednomyslnosti na kvalifikovanou většinu představuje změna smlouvy dle čl. 48 (2–5) *Smlouvy o EU*, která vyžaduje souhlas všech členských států EU. Změna smlouvy může být zdlouhavý proces, který zahrnuje svolání konventu, vyjednávání a ratifikaci změny řídicích smluv EU, jako je právě *Smlouva o Evropské unii* nebo *Smlouva o fungování Evropské unie*.

Další možností je využití tzv. *překlenovací klauzule* (*passarelle clause*), jež je zakotvena v *Lisabonské smlouvě*. Rada ministrů může v případě určitých rozhodnutí změnit pravidlo hlasování z jednomyslnosti na QMV, aniž by bylo nutné měnit smlouvu. Překlenovací klauzule v rámci Lisabonské smlouvy se dělí na obecné (čl. 48 (7) *Smlouvy o EU*), jež mohou být aplikované na všechny oblasti, a speciální (čl. 31 (3) *Smlouvy o EU*), jež jsou aplikované pouze na Smlouvou vymezené oblasti. V obou případech ale platí, že kvalifikovaná většina nemůže být aplikována na otázky spojené s obranou. V případě SZBP se překrývá aplikovatelnost jak té obecné, tak té speciální překlenovací klauzule. (Úř.věst.EU 2016; Mintel – von Ondarza 2022: 2–4).

Překlenovací klauzule o posílené spolupráci (čl. 20 *Smlouvy o Eu* , která umožňuje v určité oblasti pro ty členské státy, které mají zájem posouvat se rychlejším tempem i za rozdílnými cíli. Ostatní státy, pokud se nechtějí účastnit

Specifika Rady EU

Rada Evropské Unie, také nazývaná jako Rada ministrů hraje klíčovou roli v procesu vykonávání SZBP. Rada zastává jak legislativní, tak i exekutivní funkci a tím stojí v samotném procesu rozhodování v Evropské unii. Na základě cílů a pokynů vymezených Evropskou radou Rada poté jedná a schvaluje jednotlivé akty (Komise EU 2022; Hix 2005: 34).

Jednou z důležitých charakteristik je zejména silná role neformálních procesů a vztahů. K mnoha rozhodnutím dochází již na úrovni pracovních skupin či na základě neformálních jednání a v mnoha případech mnohdy ani nedojde k formálnímu oficiálnímu hlasování (Nugent 2006: 215–217). V Radě EU panuje silná kultura konsensu, a již v procesu vytváření návrhů je cílem vytvořit takový, se kterým budou členské státy souhlasit, a tedy je vysoká pravděpodobnost jeho přijetí. To často zahrnuje neformální jednání a diskuse mezi členskými státy a jejich zástupci. Prostřednictvím těchto neformálních diskusí mohou členské státy identifikovat oblasti, v nichž se shodují, nalézat kompromisy a usilovat o dosažení konsensu. I v rámci hlasování státy, jež jsou proti návrhu, mnohdy volí zejména možnost absence (zdržení se hlasování), což je jakýsi mírnější projev nesouhlasu, kdy není narušen konsensus (Hix 2005; Nugent 2006).

K dalším neformálním praktikám patří například vytváření sítí společenských kontaktů či například účast na neformálních setkání. Vytváření sítí a osobní vztahy mohou hrát v rozhodovacím procesu v Radě důležitou roli. Zástupci členských států často navazují vztahy se svými protějšky z jiných zemí, což může pomoci usnadnit jednání a ovlivnit rozhodování. Neformální setkání mezi členskými státy a jejich zástupci mohou rovněž hrát významnou roli při formování jednání a

rozhodování. Tato setkání se mohou konat před formálními zasedáními Rady nebo po nich a mohou členským státům poskytnout příležitost diskutovat o otázkách v uvolněnějším prostředí.

Dále například i pracovní skupiny jsou často využívány k přípravě a usnadnění jednání v Radě. Tyto skupiny jsou složeny ze zástupců členských států a mohou poskytovat fórum pro neformální diskuse a jednání. Pracovní skupiny mohou rovněž pomoci identifikovat oblasti, v nichž lze najít společnou řeč, a nalézt kompromisy. Velmi důležitá, a to i po formální stránce, je také úloha předsednictví Rady, jež se mezi členskými státy střídá každých šest měsíců. Předsednictví hraje klíčovou roli při utváření agendy Rady a usnadňování jednání mezi členskými státy. Předsednictví má rovněž pravomoc udávat tón a styl jednání, což může ovlivnit výsledek jednání (Hix 2005; Nugent 2006).

2 Přehled dosavadního výzkumu

V této kapitole se věnuji proběhlým výzkumům a akademické debatě v daném tématu. Představuji zde i rozdíly v přístupech k problematice a v tom, jaké aspekty jsou považovány za důležité, v závislosti na kontextu období, kdy určité akademické debaty a výzkumy probíhaly.

Výzkumy zkoumající problematiku rozšíření kvalifikované většiny na nové oblasti se dají rozdělit do několika skupin. První skupinou jsou práce, jež byly vytvořeny v období posledních několika let a zkoumají praktické implikace této změny hlasovacího mechanismu. Jedná se tedy o práce vzniklé přibližně v období návrhů Junckera a Von der Leyenové a konference budoucnosti EU. Tyto práce tedy vznikly zejména v reakci na aktuálně probíhající diskuzi a jsou zejména ve formě *policy paperů*. Zkoumají především, jakým způsobem může být kvalifikovaná většina zavedena, argumenty pro a proti, potenciální výhody a nevýhody pro členské země, pozice členských států k této otázce a případné řešení problematik s tím spojených, včetně možnosti diferencované integrace (Bendiek – Kempin – von Ondarza 2018; König 2020; Kaca 2018; Latici 2021; Kotanidis 2020; Nováky 2021; Pomorska – Wessel 2021; Türkmen – Björklund 2021).

Toto platí i pro Českou republiku, kde se této otázce věnují ve svých *policy paperech* například Jan Kovář a Jakub Eberle (2022). Kovář a Eberle si ve své práci nekladou za cíl určit, jakou ideální pozici by měla Česká republika zaujmout, ale představují hlavní argumenty jak ve prospěch zavedení kvalifikované většiny, tak i argumenty proti které mohou být přítomné v diskuzích na národní i evropské úrovni. Jmenované hlavní argumenty se shodují s těmi, jež najdeme i ve většině zahraničních *policy paperů* z tohoto období, jež jsou vyjmenovány výše. Rozboru, proč a z jakých důvodů členské země buď preferují zachování jednomyslnosti či zavedení kvalifikované většiny, se autoři věnují spíše okrajově, tedy zejména zmiňují, že je trochu méně výhodné pro menší státy, jež mají při hlasování kvalifikovanou většinou stanovenou menší hlasovací sílu.

Dále jsou zde výzkumy, také vzniklé v nedávné době zkoumající vliv nových událostí a krizí na evropskou integraci a (ne)preferenci členských států dále prohlubovat evropskou integraci, a tedy potenciálně sdílet svou suverenitu i v dalších oblastech. Zejména vlivy krize eurozóny, migrační krize, Brexitu ale i nárůstu popularity populismu a euroskepticismu u voličů. Například autor Heribert Dieter (2018) se ve svém článku věnuje rozboru napětí mezi prohlubováním integrace a suverenitou národních států. Autor zde upozorňuje na kontradikci mezi jednotlivými náhledy na to, proč vlastně mezinárodní a zejména tedy regionální spolupráce probíhá a jakou roli by měly zastávat národní státy v této spolupráci. V období Evropské migrační krize či Brexitu autor upozorňuje na rozdíl ve vnímání například Angely Merkelové, jež vnímá organizaci EU jakožto nástroj, kde členské státy mají možnost nesobecky sdílet břemena za pomoci utváření společných politik. Evropská unie, ale byla od začátku postavena na základě jiné logiky a to té, že státy společným jednáním zvyšují potenciální zisky a prospěch všech zúčastněných. Tato logika je postavená na původním funkcionálním předpokladu technokratické a primárně ekonomické integrace, jež sice generuje pro zúčastněné výhody a zisk, ale ignoruje rozdílné historie, kultury, jazyky i ideologie jednotlivých členských států.

Nicolas Jabko a Meghan Luhman (2019) se věnují pojetí suverenity státu v konfrontaci s EU a krizemi, kterým v posledních letech čelí. Tento konflikt mezi technokratickým vnímáním integrace a na druhé straně strachu určitých členských zemí ze ztráty suverenity, dosahuje výraznějších a politizovanějších rozměrů. Autoři zde přináší zajímavé pojetí státní suverenity a toho, jak je zeměmi vnímána. Suverenita je zde vnímána jako fluidní a měnící se v závislosti nejen na nových krizích, jimž EU i jednotlivé členské státy čelí, ale i v závislosti na vnitrostátní stranické konstelaci a historické zkušenosti.

Zajímavý pohled na problematiku rozhodovacího mechanismu nabízí například práce Thomase Königa a Bernda Luiga (2017), kde představují alternativní náhled na evropskou integraci. Dle tohoto náhledu je klíčový právě rozhodovací mechanismus a jeho podoba na evropské úrovni, právě tím rozhodujícím faktorem,

zdali se klíčoví aktéři, jež jsou podle nich politické strany na národní úrovni bojující o vliv, přízeň voličů, informace a zdroje, rozhodnou podporovat evropskou integraci. Na základě analýzy empirických dat potvrdili svou hypotézu, že čím více se výsledky rozhodování na úrovni EU blížily preferencím dané strany, čím více strana participovala v samotném rozhodovacím procesu EU a čím více zkušeností, tím více poté daná strana veřejně podporovala evropskou integraci. Dalším zajímavým aspektem je zjištění, že strany, jež mají minimální či žádné zkušenosti být v pozici vládnoucí strany a tvoří většinou spíše opozici a na rozhodování v rámci EU se mohou tedy účastnit pouze skrze Evropský parlament, zastávají v důsledku spíše negativní postoj.

Otázkou potenciální politizace společné zahraniční a bezpečnostní spolupráce v rámci EU se věnují Davide Angelucci a Pierangelo Isernia (2020). Pracují zde s veřejným míněním, pozicí elit a pozicí politických stran. Otázku Společné bezpečnostní a obranné politiky EU (SBOP) zde na základě své analýzy definují jako tzv. *spícího obra*. Výraz spící obr v praxi znamená, že se jedná o otázku, jež je má potenciál vyvolávat konflikt a polarizaci u veřejnosti. To dává prostor politickým stranám, zejména těm pravicovým a těm stojícím mimo mainstream, této situace využít a na základě toho mobilizovat veřejnost. Zde ale autoři přicházejí za pomoci své analýzy na zajímavý paradox. Otázky SBOP mají velký potenciál mobilizovat obyvatelstvo a jsou to právě pravicové a euroskeptické strany, jež se celkově mohou nacházet mimo mainstream a jsou na okraji spektra, které mají potenciál být úspěšné v této mobilizaci veřejnosti. Jejich potenciální voliči jsou ale právě skupinou, jež jde velmi špatně mobilizovat pouze na základě politizace SBOP. Jsou zde samozřejmě i případy, kdy jedna jediná určitá problematika vyvolá silnou reakci a dojde k mobilizaci obyvatel. Například otázky okolo migrace, kdy elektorát následuje extremistické, euroskeptické i celkově anti-systémové strany a v důsledku mainstreamovým stranám nezbyvá než se adaptovat a alespoň částečně je následovat také.

Díky dostupnosti dat zaznamenávající veřejné mínění nejen ze strany Eurobarometru² a posunu akademické diskuze a paradigmatu směrem k post-positivistickým přístupům, je dnes i mnoho prací, jež pracují s koncepty jako je identita, diskurz, veřejné mínění či vliv norem. pohled samotných občanů na Evropskou integraci, a to zejména u výzkumů, jež zkoumána především identifikace občanů s národní či evropskou identitou či diskurzivní analýzy (Brusenbauch Meislová 2023; Wendler – Hurrelmann 2022; Kuhn 2019). S tím souvisí i koncept evropeizace či de-evropeizace, jež je také aktuálním oblíbeným teoreticko-konceptuálním nástrojem, a to zejména při aplikaci na členské země, jež se stali součástí EU při východním rozšířením až v novém miléniu a jež jsou demokraciemi teprve pár dekád. U těchto zemí byla velká otázka nejenom to, jakým způsobem noví členové do budoucna ovlivní fungování EU, ale také jak úspěšní budou v přizpůsobení se evropské legislativě, normám, identitě a institucím. S časovým odstupem je možné již sledovat, jakým způsobem a zdali vůbec došlo k evropeizaci. Někteří autoři namítají, že může docházet již i k de-evropeizaci, a to zejména ve státech s nárůstem moci populistických aktérů a euroskeptického narativu. (Weiss 2021; Raik–Rikmann 2021; Kröger 2018; Muller–Pomorska–Tonra 2021; Escartin 2020; Thomas 2021).

Početnou skupinou jsou výzkumy z období 90. let 20. století až do první dekády nového milénia, kdy otázky spojené s rozšiřováním kvalifikované většiny na nové oblasti byli také velmi aktuální v kontextu nejen událostí, jako například rozšiřování EU o země bývalého Sovětského svazu, ratifikace nových smluv (*Maastrichtská smlouva, Amsterodamská smlouva, Niceská smlouva a Lisabonská smlouva*), ale zejména i teoretická a metodologická debata, jež řešila otázky i značně normativního charakteru, například potenciálního ideálního rozsahu a hloubky politické integrace. S ratifikací Maastrichtské smlouvy se také poprvé začínají objevovat obavy z potenciální politizace evropské integrace.

---

² Eurobarometr vznikl již v 70. letech, ale na otázky spojené s identifikací občanů s EU se v rámci svých výzkumů ptali až v roce 1992 (Hooghe and Marks 2008: 12).

Z tohoto období bych jmenovala zejména práce Andrewa Moravcsika, který v roce 1993 představuje teorii evropské integrace liberální intergovernmentalismus, jež vychází původně z ekonomických přístupů. Moravcsik (1993) pracuje zejména s konceptem racionální volby, tedy že státy se rozhodnou hlouběji integrovat, pokud je to pro ně výhodné, a to zejména ekonomicky. Národní zájmy podle Moravcsika vznikají skrze domácí politické konflikty, a tedy je nejdříve důležité nejdříve porozumět domácí politické scéně k analýze strategické interakce mezi státy (1993: 481). Moravcsik se věnoval také otázce, zda východní rozšíření EU v roce 2004 bude mít negativní důsledek pro efektivitu rozhodovacího mechanismu, zejména v případech zachování jednomyslnosti, díky nárůstu počtu členů a tím i nárůstu diversity preferencí. I přesto, že autor zde předpokládá menší chuť nových členských států se v budoucnu ještě hlouběji integrovat i možný euroskepticismus, nesdílí obavy ostatních teoretiků, jež v té době vnímají východní rozšíření jako hrozbu pro fungování EU. Moravcsik vidí budoucnost EU v postupném nárůstu flexibility integrace a vzniku vícerychlostní integrace a koalice těch co jsou ochotní postupovat hlouběji v integraci (Moravcsik – Vachudova 2003: 55).

George Tsebelis je autorem, který přišel s teorií veto hráčů (1995; 2002). Jeho práce se velmi často věnují problematice jednomyslnosti *versus* kvalifikovaná většina a nabízejí i kvalitní a ucelený historický přehled přechodu od jednomyslnosti ke kvalifikované většině a důsledky pro fungování EU. Naposledy se ale přímo této problematice věnuje v roce 2013 (Tsebelis 2013). Tsebelis například uznává, že jednomyslnost v Radě má dva hlavní důsledky. Chrání sice suverenitu členských států, ale brání Radě fungovat jako kolektivní aktér (Tsebelis – Garrett 2001: 370).

Jedním z nejvýraznějších autorů, jež se zabývají problematikou kvalifikované většiny v EU je, již zmíněný v této kapitole, Thomas König, který se touto problematikou zabývá již od konce 90. let až do dnešní doby, kdy také vytváří *policy papers* na toto téma. Ve svých pracích se často zabývá vlivem domácích konfliktů a stranické soutěže či ideologie v procesu vytváření preference kvalifikované většiny ve společné zahraniční a bezpečnostní politice EU. Zaobírá

se taky otázkami spojenými s efektivitou a rychlostí rozhodovacího procesu EU a také proč se státy rozhodnou pro změnu hlasovacího mechanismu (König 1998, 2007, 2017). Ve svých výzkumech dochází k tomu, že mechanismus kvalifikované většiny zrychluje legislativní proces, ale také velmi záleží na oblasti, jelikož v oblastech důležitých, citlivých a konfliktních pro jednotlivé členské státy, kde i bývá větší heterogenita preferencí, je doba mezi návrhem komise a schválením trvá déle, než je to u oblastí, které mají zejména více technický charakter (2007: 436–437).

Další prací je ta od Christiana B. Jensena a Jonathana Slapina (2007), kde je Thomas König třetím spoluautorem. V tomto výzkumu je rozebírána role vnitrostátního stranického systému a role stranických ideologií v otázkách změn v zahraniční politice EU. Tato práce výrazně vychází z dřívější práce Marka Aspinwalla (2002), jež se také zabývá souvislostí mezi ideologií politických stran a podpory evropské integrace. V této práci autoři došli k závěru, že ideologie strany, ze které delegát pocházel hraje u jednotlivých delegátů a reprezentantů členského státu v EU, konkrétně u příležitosti konání konventů, větší roli než oficiální vládní strategie. Na základě stranické ideologie a zájmu tedy, dle Jensena, Slpina a Königa, lze lépe determinovat postoj jednotlivých delegací k evropské integraci lépe než na základě národnosti, a to především v případech, kdy je předmětem diskuze zavedení kvalifikované většiny v zahraniční politice EU. V tomto výzkumu si autoři při analýze dat všimly dále zajímavého paradoxu, a to takového, že mnozí delegáti preferovali silnější zahraniční politiku EU a více rozhodnutí z této oblasti na úrovni EU, ale zároveň byli proti zavedení hlasování kvalifikovanou většinou a preferovali zachování jednomyslnosti v zahraničních otázkách EU. Autoři tedy prezentují čtyři možné hypotézy, jež by mohly vysvětlit tento paradox v preferencích, a to strategický pacifismus, duplicitní entusiasmus, sdílení nákladů a vyhýbání se dominanci mocnějších členských států v zahraničních otázkách EU.

Autor Jonathan Golub (2007) se ve svém článku zabývá faktory, jako je zavedení kvalifikovaná většina, nárůst počtu členských států, heterogenita preferencí

členských států či posílení role Evropského parlamentu, jež ovlivňují rychlost rozhodovacího mechanismu v rámci EU. Autor zde přichází s upravenou metodologií a proměnnými oproti svým předchozím výzkumům (Golub 2002) a dalším předchozím výzkumům od dalších autorů (například König a Schulz 1997, 2000), což přináší nový náhled a poznatky o tom, které faktory skutečně mají vliv na efektivitu a rychlost rozhodování v rámci EU. Faktory jako jsou narůstající počet členských států, změna počtu veto hráčů či rozšiřování kvalifikované většiny na nové oblasti, zde autor na základě svého výzkumu určuje jako faktory, jež nemají ve výsledku vliv na celkovou rychlost a efektivitu rozhodování v EU. Naopak s narůstajícím počtem států může rychlost rozhodování i stoupnout, jelikož se pro státy stane jednodušším formování koalic. Zde tedy autor vyzývá k tomu, že by se neměl přeceňovat vliv rozšíření EU o nové členské státy a potenciál rozšiřování kvalifikované většiny do nových oblastí evropské politiky, na celkovou efektivitu a rychlost rozhodovacího procesu EU. Faktory, jež ale mohou snižovat rychlost a efektivitu rozhodování EU, jsou zejména vysoká heterogenita preferencí členských států. To dle autora platí zejména v případě, kdy některý z členských států zastává extrémní preference, což autor nazývá jako tzv. *Thatcher efekt*. Také posílení role Evropského parlamentu, kterého autor určuje jako aktéra, jež vykazuje tendence zastávat právě extrémní preference, může negativně ovlivnit rychlost rozhodování EU i přesto, že tím může stoupnout demokratická legitimita samotných rozhodnutí. Konflikt mezi rychlostí či efektivitou rozhodování a legitimitou výsledného rozhodnutí je zde tedy také reflektována. Autor se zde vymezuje i proti přesvědčení neofunkcionalistů, konstruktivistů a historických institucionalistů, kteří předpokládají, že za pomoci dlouhodobé socializace, jež postupně plyne s narůstajícím počtem let, kdy je stát členskou zemí EU, by měly preference států postupně směřovat k větší a větší homogenitě.

I přesto, je ale nutné výsledky těchto výzkumů brát možná s určitým odstupem, jelikož i proti výtkám Goluba (2007) se opět, například König, v následujícím roce 2008 také vymezil, nejen také k metodologii a operacionalizaci, ale zejména v použití tzv. *Thatcher efektu* jako proměnné a také výběru určitého zkoumaného

časového období. König zde upozorňuje, a svou empirickou analýzou i dokládá, že velká divergence preferencí určitého státu, v tomto případě Velké Británie, oproti preferencím států ostatních, není stejná ve všech oblastech rozhodování a ani v čase a že závisí na aktuálním dění v EU, ale zejména na domácí scéně, kde hraje roli i ideologická orientace vládnoucí strany a vnitropolitická stranická soutěž (König 2008). Tím se vracíme k argumentů prací představených výše, jež se zabývají právě vlivem a důležitostí vnitrostátní politické soutěže a ideologie politických stran.

Z daného výčtu je možné si povšimnout rozdíl v pojetí problematiky zejména v závislosti na období a kontextu, kdy byla daná práce vyhotovena. V posledních dekádě narůstá pozornost akademiků věnovaná otázce identity a domácím faktorům jako je stranická soutěž a nárůst populismu a euroskepticismu.

3 Teorie postfunkcionalismu

Postfunkcionalismus je mladý přístup za kterým stojí zejména Liesbet Hooghe a Gary Marks (2008). Stavebními kameny tohoto přístupu je víceúrovňové vládnutí, sociologický institucionalismus a konstruktivismus (Leuffen – Rittberger – Schimmelfennig 2022: 144–146). Postfunkcionalismus reaguje zejména na aktuální dění, vliv nedávných krizí (krize eurozóny, migrační krize, Brexit) a následného nárůstu euroskepticismu a populismu na podobu evropské integrace, kde dochází v některých členských zemích k odstředivým reakcím na pokusy EU institucí či ostatních členských zemí o hlubší integraci. Jedná se o situaci, kdy krystalizuje konflikt mezi procesem prohlubování integrace na jedné straně a vnímáním těchto pokusů jako hrozbu národní suverenity a národní identity na straně druhé. Tedy čím více vlivem integrace dochází k podkopávání sebeurčení národních politických komunit, tím více dochází k politizaci procesu integrace a dochází k domácímu odporu, jež může být překážkou integraci či dokonce příčinou desintegrace (Leuffen – Rittberger – Schimmelfennig 2022: 161; Hooghe – Marks 2012: 844). Postfunkcionalismus vyplňuje mezeru tím způsobem, že dokáže vysvětlit fenomény spojené s aktuálním vývojem a podobu evropské integrace, jehož všechny aspekty nemohou být efektivně vysvětleny ostatními teoriemi evropské integrace jako je liberální intergovernmentalismus, neofunkcionalismus i konstruktivismus. Tyto přístupy se při zkoumání Evropské unie a integrace méně zabírají rolí domácích aktérů a procesů a soustředí se primárně na aktéry a procesy mimo vnitrostátní politický systém (Leuffen–Rittberger–Schimmelfennig 2022: 149).

Neofunkcionalismus a liberální intergovernmentalismus vnímají jako původce evropské integrace politické elity a zájmové skupiny s ekonomickými zájmy a preference států jsou vnímány zejména v rozměrech teorie racionální volby, jež je orientovaná zejména na ekonomické zisky (Hooghe–Marks 2012: 841). Z počátku evropské integrace, jež měla technokratický charakter a zaměřovala se primárně na ekonomickou a hospodářskou integraci, širší veřejnost výrazněji nepocíťovala

důsledky tohoto procesu a celkově se nacházela mimo tento proces. Téma evropské integrace nepředstavovalo tedy silné a důležité téma pro běžného voliče a tím pádem ani výrazněji integrace neovlivňovala domácí politickou soutěž a byla přijímána veřejností ve formě *tichého souhlasu* (permissive consensus). Pohledem neofunkcionalismu to bylo vnímáno jako dočasná fáze, která postupně s rozšířením působnosti a pravomocí Evropské unie dá prostor i politizaci a občanům a dojde k utvoření společné evropské identity. Dle neofunkcionalismu má ale zvýšená politizace evropské politiky vést k pozitivním výsledkům, a tedy ještě hlubší integraci (Hooghe–Marks 2009: 5–10; 2012: 844–845). Z počátku tedy byla míra politizace na nízké úrovni a otázky evropské integrace nebyly součástí veřejné diskuze, nehrály významnou roli v politické soutěži a neměly ani významný vliv na volby (Leuffen–Rittberger–Schimmelfennig 2022: 153).

Evropská integrace ale již neprobíhá pouze v instancích ekonomické či celkově řečeno technokratické integrace. Oblasti působnosti EU stále přibývají a postupně nastoupila i politická integrace. To má ale i své důsledky, a pohledem postfunkcionalismu zejména zvýšenou politizaci evropské politiky na domácí úrovni (Hooghe – Marks 2012: 841). Evropské otázky se postupně staly objektem veřejné diskuze, kterou musí politici na domácí scéně adresovat, a to zejména v případech kdy se integrace dotýká oblastí, jež jsou v rámci určitého státu vnímány jako citlivé a jako esenciální součást národní identity a suverenity (Hooghe – Marks 2008: 7–8; Braun 2020: 925). Politizace je tedy reakcí na prohlubující se a rozšiřující se proces integrace, jež nejde ruku v ruce s integrací společenskou, a tedy i s vytvářením společné identity a jednotné politické komunity. Nedochozí tedy k vytváření evropského *demos*. Tato propast se s každým postupem integrace rozšiřuje a v některých členských zemích je pak integrace vnímána jakožto proces podkopávající národní sebeurčení, identitu a suverenitu. Evropské otázky se přesouvají z pozice okrajových témat, řešenými veřejností a politickými stranami k těm klíčovým (Leuffen–Rittberger–Schimmelfennig 2022: 154, 158). Intergovernmentalismus nevidí potenciál a ve výsledku ani účel, vytvoření evropské identity, a tedy evropského *demos*. Oproti tomu neofunkcionalismus a

postfunkcionalismus ano, ale liší se v tom, zdali vnímají mobilizaci kolektivních identit jako proces s pozitivními důsledky či jako proces s negativními důsledky pro evropskou integraci (Kuhn 2019: 1214).

Na základě funkcionální logiky intergovernmentalismus i neofunkcionalismus předpokládají, že občané se zajímají více o výsledky, jež určité vládnutí přináší než o to, kdo a jak vládne. Na základě této logiky je tedy pro občany přijatelná vláda technokratické supranacionální entity v případě, kdy přináší větší výhody a zisky než vláda národní. Oproti tomu na základě postfunkcionální logiky jsou politické jednotky odrazem určité politické komunity, jež spojuje společná identita a kultura. Občany zajímá, kdo jim vládne a touží po vlastní suverenitě. Máme zde myšlenku národního sebeurčení kdy se občané přirozeně brání bytí pod nadvládou cizí komunity. Druhou dimenzí je demokratické sebeurčení, kdy se občané brání dominanci jednoho určitého aktéra uvnitř vlastní země (Leuffen–Rittberger–Schimmelfennig 2022: 148–149).

Tím, jak evropské otázky více penetrují domácí politickou soutěž, přeměňují podobu a obsah základních politických konfliktů uvnitř země. Přístup politických stran k evropským záležitostem se nepohybuje na klasickém pravo-levém spektru. Středové strany a středo-pravé či středo-levé většinou zastávají pozitivní či neutrální postoj k evropské integraci. Extrémní pozice zastávají většinou strany na okraji spektra, jak na pravé, tak i na levé straně, či ty mimo klasické spektrum, jejichž zájmem může být jedna určitá problematika např. migrace. Následně je důležité, jakým způsobem dokáže určitá politická strana využít nově vzniklých konfliktních linií, vzniklých v souvislosti s postupem integrace. Starší strany, jež těžily z tradičnějších problematik a konfliktních témat se musí v honbě za ziskem hlasů voličů uzpůsobit nové situaci a nárůstu popularity nových stran, jež vznikly v reakci na tyto nové konfliktní linie a jež mnohdy zastávají extrémní názory (Leuffen–Rittberger–Schimmelfennig 2022: 155–156). Tyto závěry najdeme i v již zmíněných pracích například U Thomas Königa (2018?) či Angelucci a Isernia (2020) jež to zasazují i přímo do problematiky prohlubování spolupráce v rámci zahraniční a bezpečnostní politiky EU.

To má vliv na podobu a výsledek jednání určité země na evropské úrovni. Vítězná strana, či strany v případě vytvoření koalice, vytváří vládu a tedy, kdo bude reprezentovat zemi v EU. U těchto reprezentantů, jak potvrdil ve svých výzkumech Jensen, Slapin a König (2007), hraje větší roli ideologie strany, ze které pochází, více než obecná vládní pozice a strategie. Zvýšená politizace evropské integrace omezuje prostor politiků pro manévrování, a to zejména v oblastech *vysoké politiky*, kde narůstá pozornost médií a také euroskeptických stran, jež mohou být hlavními opozičními aktéry. Ty potom případná pochybení vládnoucí strany/koalice či jejich neschopnost hájit národní zájmy na evropské úrovni, také využívají ve svůj prospěch ve snaze získat větší podporu veřejnosti, za využití argumentů upozorňujících na ohrožení národní suverenity a identity. Cíle klíčových národních aktérů v otázkách evropské integrace se tedy stávají spíše krátkodobými cíli, jež v ideálním případě nemají potenciál ohrozit pozici strany či vyvolat konflikt uvnitř strany (Leuffen–Rittberger–Schimmelfennig 2022: 157–161).

Celkově tedy postfunkcionalismus předpokládá, že v Evropě neexistuje žádná přirozená nebo vrozená snaha o integraci čímž se vymezuje například proti neofunkcionalismu. Proces integrace je spíše podmíněn specifickými historickými, sociálními a politickými faktory. Rovněž předpokládá, že integrace není nevratný nebo automatický proces. Uznává, že existují protisíly, které mohou integraci zpomalit nebo dokonce zvrátit, jako jsou nacionalistické nálady, hospodářské krize nebo politické konflikty. Pokud jde o specifické rysy postfunkcionalismu jako teorie evropské integrace, zdůrazňuje omezení funkcionalistického, neofunkcionalistického i liberálně-intergovernmentálního přístupu. Postfunkcionalisté tvrdí, že dřívější teorie příliš zdůrazňovaly roli ekonomických a technických faktorů při řízení integrace, zatímco zanedbávaly politický a kulturní rozměr tohoto procesu (Hooghe – Marks 2012: 841; (Leuffen–Rittberger–Schimmelfennig 2022: 143–145). Dále postfunkcionalisté rovněž kritizují předpoklad, že integrace vede ke snížení významu národních identit a loajality, a tvrdí, že tyto síly zůstávají silné a mohou být integračním procesem

dokonce posíleny. Celkově tedy tento přístup představuje kritičtější a diferencovanější přístup ke studiu evropské integrace, který zdůrazňuje komplexní a podmíněnou povahu integračního procesu a potřebu interdisciplinární a kritické perspektivy (Leuffen–Rittberger–Schimmelfennig 2022: 143–145).

Postfunkcionalismus uznává, že aktéři na různých úrovních řízení a v různých sektorech společnosti mají své vlastní programy a zájmy, které nemusí být vždy v souladu s cíli integrace. Například národní vlády mohou upřednostňovat ochranu vlastních ekonomik nebo politických zájmů před snahou o hlubší integraci a sociální hnutí mohou zpochybňovat dominantní narativy a předpoklady integrace. Zároveň ale také uznává význam strukturálních faktorů, jako je rovnováha moci mezi aktéry, rozdělení zdrojů a historické dědictví konfliktů a spolupráce. Tyto faktory mohou utvářet příležitosti a omezení, kterým aktéři čelí při dosahování svých cílů, a mohou také utvářet povahu a trajektorii integračního procesu jako celku (Hooghe – Marks 2008: *passim*; Leuffen–Rittberger–Schimmelfennig 2022: *passim*). Tento přístup se tedy nachází na pomezí holismu a individualismu. Celkově se postfunkcionalismus snaží vyvážit působení jednotlivých aktérů se strukturálními faktory, které formují jejich jednání a integrační proces jako celek. Uznává, že integrace je komplexní a dynamický proces, který nelze redukovat na jednoduchý soubor příčinných faktorů nebo mechanismů.

Dále, postfunkcionalismus můžeme považovat za postpozitivistický přístup ke studiu evropské integrace. Zatímco dřívější funkcionalistické a neofunkcionalistické teorie, či zkrátka teorie založené na funkcionální logice, kam patří i liberální integovernmentalismus se do značné míry opíraly o pozitivistické předpoklady o roli racionálních aktérů a předvídatelnosti výsledků, postfunkcionalismus zdůrazňuje roli idejí, norem a kultury při utváření integračního procesu. Je ale nutné mít na paměti že postfunkcionalismus přímo neodmítá existenci a vliv materiálních faktorů, motivy aktérů založené na racionální volbě a další určité racionalistické předpoklady. Ačkoli tedy také neodmítá používání empirických dat ani význam kauzální analýzy, zdůrazňuje potřebu diferencovanějšího a holističtějšího přístupu k chápání evropské integrace.

4 Zkoumané faktory a jejich konceptualizace a operacionalizace

Postfunkcionalismus, v pojetí zde představeném, se tedy soustředí zejména na domácí politiku, tedy na domácí dopady evropské integrace a potenciální domácí odpor vůči ní, a její vliv nejenom na následná vyjednávání na evropské úrovni, ale také na způsob, jakým je v rámci státu nahlíženo na evropskou integraci jako takovou. Postupují tedy od postoje, diskurzu, k evropské integraci k preferované hloubce integrace, a nakonec k postoji k rozšíření kvalifikované většiny na oblast SZBP.

4.1 Veřejné mínění

První z dimenzí výzkumu z postfunkcionální perspektivy, kterou se v této práci zabývám, je veřejné mínění a jeho úlohou při utváření postojů aktérů k evropské integraci, včetně faktorů, jako je národní identita, důvěra v EU, vnímání legitimacy institucí EU a české pozice v rámci těchto institucí, podpora integrace, vnímání národní suverenity a také vnímání prospěšnosti členství. Zde si pokládám otázky jako například: *Jak je občany vnímáno členství v EU? Jaká je důvěra občanů v evropské instituce a legitimitu Evropské unie? Jaká je podpora veřejnosti integrace v určitých oblastech?* Podotázkou veřejného mínění je také otázka identity: *Vnímají občané svou identitu a sounáležitost jako exkluzivně národní či se identifikují a pociťují sounáležitost jak se svým národem, tak i s Evropskou unií?*

V konkrétních průzkumech a analýzách veřejného mínění se tedy zaměřuji na to, jak Češi odpovídali zejména na tyto otázky: *Hodnotíte členství v EU jako pozitivní? Myslíte si, že je pro Českou republiku členství v EU výhodné? Důvěřujete Evropské unií a jejím institucím? Domníváte se, že rozhodnutí přijatá Evropskou unií jsou legitimní? Domníváte se, že rozhodnutí přijatá Evropskou unií jsou v českém zájmu? Podporujete další evropskou integraci v oblastech, jako je zahraniční politika, obrana nebo imigrace? Považujete se především za*

[národnost], nebo jak za [národnost], tak za Evropana? Jakou míru sounáležitosti cítíte s vlastní zemí/Evropskou unií/Evropou?

Jelikož v této práci nejsou jediným zdrojem dat veřejného mínění pouze studie Eurobarometru, odpovědi, jež mají respondenti na výběr se mohou lišit zejména v počtu možností a odstupňování a může se i lišit přesná formulace otázek. Právě tyto aspekty zde v této práci v rámci praktické části také reflektuji a srovnávám, zdali jsou přítomné rozdíly ve výsledcích šetření na základě toho, jakým způsobem je otázka formulována a z kolika odpovědí mají respondenti na výběr. Tento postup byl zvolen z důvodu značné abstraktnosti pojmů jako je zejména například identita, sounáležitost, důvěra či vnímání legitimacy určitých institucí a tyto aspekty jsou obecně hůře uchopitelné a měřitelné, kde záleží na konkrétní konceptualizaci, formulaci, a především na konkrétním kontextu.

Zde tedy data interpretuji a analyzuji za použití dodatečných konceptů, jež dopomáhají zachytit identitu i politickou podporu a její projevy v praxi a jež se pokouší zachytit její dynamiku. Těmito koncepty jsou *specifická a difúzní podpora* (Easton 1975). Dodatečné zařazení těchto konceptů vnímám jako důležitý krok k pochopení postoje české veřejnosti k Evropské unii a k Evropské integraci a toho, jak se tento postoj případně mění v čase a v závislosti na aktuálním kontextu.

Specifická podpora evropské integrace je taková, která je založena zejména na výsledcích a hodnocení prospěšnosti evropské integrace v danou chvíli. Občané tedy podporují myšlenku evropské integrace podle toho, jak jsou spokojeni s evropskou politikou v dané chvíli. Specifická podpora se odvíjí od hodnocení aktuálních autorit a jejich aktivit, jak na národní úrovni, tak i té evropské úrovni, a to zejména v krátkodobém horizontu (Easton 1975: 437–439; Ringlerova 2015: 560–561). V rámci specifické podpory se tedy soustředím na to, jak Češi odpovídali na otázky týkající se vnímání výhodnosti členství v EU či vnímání rozhodnutí na evropské úrovni v souladu s českými zájmy. Zejména důležitý aspekt, jež sleduji je míra kolísání podpory EU v průběhu času a v závislosti na změně kontextu.

Oproti tomu difuzní podpora vychází z pocitu důvěry v určitý systém jako takový a jeho legitimitu a také z pocitu sounáležitosti s určitou politickou kulturou. Difuzní podpora je založena na hlubších a abstraktnějších motivech a během krizí zůstává, až na malé odchylky, neměnná. Tedy i když jsou lidé s aktuálními výsledky nespokojení, výrazněji to neovlivňuje jejich celkovou podporu evropské integrace z dlouhodobého hlediska. (Muller – Jukam – Seligson 1982: 241–243; Ringlerova 2015: 561; Easton 1975: 444–445). U difuzní podpory sleduji odpovědi Čechů na otázky týkající se důvěry v EU a její instituce či pocitu identifikace a sounáležitosti.

4.2 Stranická soutěž

Další dimenzí je stranická soutěž. Stranický systém a chování voličů odráží linie strukturálních sociálních konfliktů. Zde jsou namísto otázky jako například: *Jaké jsou specifika organizace a soutěže politických stran v rámci daného politického systému? Jaké jsou štěpné linie? Změnily se v průběhu času a v reakci na evropskou integraci? Jak moc jsou silné euroskeptické strany? Jakým způsobem se tradičnější politické strany adaptují na nové štěpící linie? Kterí aktéři se nachází v opozici a jaký mají vliv?*

V rámci této kapitoly se nejdříve věnuji obecným charakteristiky českého stranického systému a politické a stranické soutěže, včetně určení hlavních konfliktních linií. Tento krok je důležitý, jelikož určité otázky řešené na evropské úrovni výrazněji rezonují v domácím prostoru, pokud se dotýkají dlouhodobě probíhajících konfliktů, jež probíhají na národní úrovni (Hooghe – Marks 2012: 845). Poté se zaměřuji na to, jakým způsobem evropská integrace ovlivnila tyto hlavní konfliktní linie. V průběhu jsou i představovány jednotlivé politické strany. V následující podkapitole se zabývám aktuálním vývojem stranické soutěže v České republice. V rámci této podkapitoly se věnuji i úspěšnosti jednotlivých stran na základě jejich zastoupení v národních parlamentech a jejich popularity v průzkumech veřejného mínění.

Další podkapitola je věnována postoji stran, jež jsou aktuálně v poslanecké sněmovně, k evropské integraci a konkrétně i postoji k zahraniční a bezpečnostní politice EU. K tomu se pojí i analýza opozičních subjektů kde identifikují opoziční strany nebo jiné aktéry, kteří jsou k EU kritičtí nebo se staví proti některým politikám EU, a analyzují jejich postavení a vliv. Soustředím se zde také na to, nakolik je daná strana vnitřně jednotná v rámci svého postoje k evropské integraci i konkrétně ke kvalifikované většině v oblasti SZBP. Zde vycházím z předpokladu, že lídrové stran, jež nejsou vnitřně nejednotné v postoji k dané problematice, se mohou snažit neupoutávat pozornost na tuto problematiku, jelikož by to mohlo ohrozit zejména fungování strany do budoucna a potenciálně by to mohlo zapříčinit i ztrátu voličů. Na druhou stranu například strana, jež s kvalifikovanou většinou nesouhlasí, a zejména pokud se nachází v opozici může naopak záměrně na danou problematiku upozorňovat a mobilizovat tím veřejnost za účelem zlepšení své pozice. Na národní úrovni k tomuto kroku mohou přistoupit zmíněné opoziční strany a na evropské úrovni naopak strany vládní, kdy silný odpor veřejnosti může být použit při vyjednávání jako argument proti zavedení kvalifikované většiny (Hooghe – Marks 2012: 846).

Klíčovou částí této podkapitoly je tedy analýza postojů, rétoriky a argumentace relevantních politických stran, a zejména jejich jednotlivých straníků, v České republice k otázkám souvisejícím nejen s evropskou integrací, ale primárně k aktuální otázce přechodu od jednomyslnosti ke kvalifikované většině ve vnějších vztazích EU. V tomto případě se jedná o jazyk, narativy a sdělení, které používají političtí představitelé k formování veřejného mínění a politického rozhodování. Analyzují, jakým způsobem tuto problematiku rámuje, jaké argumenty používají na podporu či proti zavedení kvalifikované většiny a také analyzují způsoby, jakými šíří své poselství mezi veřejností. V této podkapitole tedy analyzují volební programy, oficiální vyjádření daných stran či jejich straníků, mediální výstupy, rozhovory či příspěvky na sociálních sítích.

Zde, v rámci konceptualizace a operacionalizace, opět využívám několika konceptů, jež dopomohou v klasifikaci jednotlivých výroků a jejich obsahu.

Zaměřuji se zejména na to, jakým způsobem jednotliví aktéři problematiku rétoricky rámcují, a tedy jaké využívají argumenty a celkově, jakým způsobem odůvodňují svou pozici. Jednotlivé rámce, v průběhu práce je v přeneseném významu označuji přímo jako argumentace, dělím do dvou hlavních kategorií, a to *pragmatické* a *kulturně-identitární*. V této kategorizaci vycházím zejména z prací Helblinga, Hoeglíngera a Wüesta (2008; 2010), které rozvíjejí kategorizaci Habermase (1993). *Pragmatické* rámce odkazují na praktické implikace a užitečnost či výhodnost určitého politického rozhodnutí. Jedná se o argumenty týkající se fungování politického systému, jako je akceschopnost Evropské unie, moc státu a (ne)efektivita byrokracie (Helbling – Hoeglínger – Wüest 2008: 10–11; 2010: 501). Aktéři využívající tento typ argumentace mohou tedy zmiňovat například potenciální výhodnost/nevýhodnost přechodu ke kvalifikované většině odkazující na rychlost rozhodovacího procesu v EU, změnu váhy hlasu České republiky a celkově poměr sil v Radě, jednotu Evropské unie, postavení ČR v mezinárodní politice apod. argumentace založené

Rámce *kulturně-identitární* na druhou stranu odkazují na hodnoty, kulturu a identitu jež sdílí určitá komunita. Sem se řadí výroky odkazující na nacionalismus, a tedy nutnost zachování národních hranic a kulturně homogenní společnosti. Dále se sem řadí také argumentace vyzdvihující nutnost udržení výlučné národní (nebo evropské) identity a nezávislosti a institucí. Ačkoli národní nezávislost může být sledována i z pragmatických důvodů (např. omezená akceschopnost státu), rozhodující je, že se zde národní nezávislost stává cílem sama o sobě, a tedy něčím, co je třeba bránit kvůli samotné existenci. Zde se naznačuje, že jde o symbolicko-politickou hodnotu národní suverenity (Helbling – Hoeglínger – Wüest 2010: 500). V souvislosti s přechodem ke kvalifikované většině se tedy může jednat o argumentaci, že ztrátou práva veta v oblasti SZBP dojde k podkopání či úplné ztrátě národní suverenity nebo může podkopání národní instituce odkazující na nutnost zachování suverenity.

4.3 Domácí demokratické instituce

Nakonec je zde dimenze demokratických institucí a procesů a domácích institucí. Volby na národní úrovni a výsledné vytvoření vlády a koalic determinuje, jak již bylo zmíněno, jací lidé jsou vybráni k reprezentaci země na evropské úrovni. Blížící se národní volby ovlivňují způsob vyjednávání a rozhodování aktérů. Také národní parlament či soudy mohou představovat veto hráče v evropských otázkách³ *Zde se tedy nabízejí otázky: Jaké je volební chování voličů? Jsou demokratické instituce v rámci určitého státu silné či slabé? jakým způsobem jsou vnímány volby do Evropského parlamentu? Využívají se referenda k řešení evropských otázek? Jaká je role parlamentu při rozhodování o evropských otázkách, konkrétně například při aplikaci překlenovací klauzule či změně zakládajících smluv? Mohou tyto instituce ovlivnit postoje české vlády k evropské integraci a provádění politik EU?*

Zde tedy nejdříve analyzuji nezávislost a efektivitu vnitrostátních institucí a míry kontroly a rovnováhy, transparentnosti a odpovědnosti v národním politickém systému. Poté za pomoci statistik volební účasti a průzkumů veřejného mínění analyzuji, jakým způsobem jsou vnímány volby do Evropského parlamentu, včetně jejich porozumění volebnímu procesu, motivace k účasti a hodnocení výsledků voleb.

Dále je popsána role českého parlamentu a dalších národních institucí v rozhodovacím procesu o otázkách souvisejících s evropskou integrací a jak tyto instituce mohou ovlivnit postoje české vlády k evropské integraci a provádění politik EU. V souvislosti s tím se primárně zaměřuji na roli českého parlamentu. V kontextu tématu práce se zaměřuji zejména na to, jakým způsobem může parlament ovlivnit pozici české vlády k přechodu od jednomyslnosti ke kvalifikované většině. a to například v situaci, kdy je potřeba souhlas obou komor

---

³ Například v případě Německa či Francie, pokud by mělo dojít k aktivaci *překlenovací klauzule*, je potřeba souhlas parlamentu (Bunderstat?) + zdroj

parlamentu před tím, než vláda jménem České republiky v Evropské radě či Radě EU hlasuje například o použití překlenovací klauzule.

Nakonec se zaměřuji na potenciál využití celostátního referenda k řešení evropských otázek a na vnímání voleb do Evropského parlamentu prostřednictvím analýzy volební účasti a průzkumů veřejného mínění o významu a důležitosti voleb do Evropského parlamentu. V případě referenda se soustředím na jeho potenciální využitelnost k řešení evropských otázek a na aktuální praxi.

5 Jednotlivé faktory a analýza jejich vlivu na pozici ČR ke kvalifikované většině v oblasti zahraniční politiky EU

5.1 Veřejné mínění a Identita

Poměr mezi skupinou obyvatel České republiky, jež hodnotí členství v EU pozitivně a důvěřují EU na jedné straně a obyvatel zastávajících negativnější postoj na straně druhé, je v posledních letech téměř vyrovnaný. Tyto údaje potvrzují jak výzkumy ze strany českých institucí, například STEM či CVVM, tak i celoevropské výzkumy ze strany Evropské komise a dalších aktérů. I v těchto jednotlivých skupinách odpůrců a příznivců, se ale skrývají dále skupiny obyvatel s vyhraněnějšími pozicemi vůči EU, tedy lidé vnímající členství v EU velmi pozitivně a poté ti, kteří členství vnímají velmi negativně či škodlivě. V rámci těchto dvou jmenovaných skupin již můžeme pozorovat nepoměr, kdy skupina vyhraněných odpůrců je stabilně až dvakrát početnější než skupina vyhraněných příznivců⁴ (CVVM 2020a; 2020b; 2020) Zde ale záleží jakým způsobem je respondentům otázka položena. Pokud jsou tázáni pouze v obecné rovině na zhodnocení výhodnosti členství či se jedná o otázku setrvání v Evropské unii, výsledky nevykazují tak velké množství negativních odpovědí, jako když jsou tázáni na konkrétnější a abstraktnější aspekty jako je důvěra či sounáležitost.

Občané v České republice mají obecně menší důvěru v to, že rozhodnutí v rámci EU jsou v českém zájmu. Na základě výzkumů Centra pro výzkum veřejného mínění při Akademii věd ČR pouze jedna třetina Čechů alespoň částečně věří, že rozhodnutí EU jsou v souladu s českými zájmy. Dvě třetiny obyvatel tuto víru nesdílí. Tento poměr je již od roku 2005 relativně stabilní a v průběhu let se

---

⁴ Výsledky se v jednotlivých výzkumech liší nejen podle způsobu a roku sběru dat, ale zejména podle toho, do kolika skupin jsou odpovědi respondentů rozděleny. V některých výzkumech jsou rozděleny například pouze do tří skupin, tedy ti, co hodnotí EU pozitivně, neutrálně a negativně. Jsou ale také výzkumy, kde je kategorií až pět.

objevily pouze menší odchylky. Zároveň platí, že pozitivně se v tomto směru vyjadřují převážně lidé s vyšším dosaženým vzděláním, dobrou socio-ekonomickou situací, žijící ve větších městech a pravicovou politickou orientací (CVVM 2020a; 2021). S tímto souvisí i otázka, zdali je Česká republika schopna být v institucích EU aktivní a prosazovat své zájmy v EU. Zde jsou výsledky podobné, tedy dvě třetiny respondentů si nemyslí, že by Česká republika byla schopna aktivně prosazovat své zájmy v EU (STEM 2020).

Když se zaměříme na postoj Čechů k otázce, zda by se měla do budoucna prohlubovat evropská integrace, polovina Čechů je toho názoru, že by měla zůstat na stejné úrovni a čtvrtina si myslí, že by se míra integrace měla spíše oslabovat a méně než čtvrtina, že by měla posilovat. V případě upřesnění otázky na to, zdali přímo Česká republika má zvyšovat své zapojení do EU, opět polovina Čechů zastává názor, že míra zapojení by měla zůstat stejná jako teď, ale poměr těch, co jsou pro větší zapojení a těch proti je u této otázky vyrovnanější a činí na obou stranách okolo čtvrtiny (CVVM 2020b; 2021). Rozdílné výsledky jsou ze strany Eurobarometru, kde se tážou konkrétněji, a to na preferovaný objem rozhodnutí, jež by měla být v budoucnosti uskutečňována na evropské úrovni. Méně rozhodnutí na evropské úrovni do budoucna zde v roce 2020 preferovalo 41 % Čechů, což bylo nejvyšší procento z celé Evropské unie. V následujícím roce toto procento kleslo, ale stále bylo jedno ze třech nejvyšších (European Commission 2020; 2021). Pokud tyto údaje srovnáme s údaji z období mezi lety 2016–2019, kdy byla celkově podpora snížení objemu rozhodnutí, jež by měla být realizována na evropské úrovni vysoká i u všech ostatních členských zemí a v případě české republiky dosahovala téměř 60 %. Rozdíl ale evropského průměru a České republiky byl pouze okolo 15 % a tento rozdíl zůstává stejný v průběhu následujících let i dnes (European Commission 2017; 2018; 2019; 2020; 2021a).

V otázce, zdali se Češi cítí být hrdí na to, že jsou občany EU, pouze 30–40 % odpovídalo pozitivně s tím, že pouze 5 % z toho se cítí být velmi hrdí. Více jak 50 % Čechů se necítí být hrdí z čehož okolo 20 % se necítí být hrdí absolutně. Při porovnání, jak často se obyvatelé v Česku cítí nejen jako občané Česka ale zároveň

i jako občané Evropské unie se téměř dvě třetiny obyvatel takto cítí často či někdy. Nikdy tento pocit nepocítuje více jak jedna třetina. Od roku 2004, kdy Česká republika vstoupila do EU, se postupně mírně zvyšuje podíl těch, co se cítí být zároveň Čechy i Evropany. V roce 2004 se téměř polovina Čechů takto necítila (CVVM 2020c). Tyto data korespondují i s daty nasbíranými ze strany EU, dle kterých se také téměř dvě třetiny Čechů identifikují jako Češi i jako Evropané zároveň.

Pokud se namísto na identifikaci zaměříme na vnímání sounáležitosti, což odkazuje spíše na kulturní identitu, výhradně národní sounáležitost cítí v posledních letech okolo 40 % obyvatel. Zde ale opět záleží na tom, jakým způsobem je položena otázka. Je pozorovatelný rozdíl ve výsledcích podle toho, zdali jsou respondenti tázáni na sounáležitost s Evropou obecně či přímo na sounáležitost s Evropskou unií. Zde se výsledky výrazně liší, kdy Češi cítí značně nižší sounáležitost s Evropskou unií oproti Evropě jako takové (European Commission 2017; 2018; 2021b; 2022). Výsledky se také liší v závislosti na roku, kdy proběhl sběr dat. Například v roce 2019 byl podíl českých respondentů, jež cítí sounáležitost s Evropskou unií nejnižší ze všech členských států. V následujících letech, tedy po roce 2020, se situace zlepšuje a podíl Čechů, jež cítí sounáležitost s Evropskou unií postupně stoupá, ale pouze v kategorii těch, co cítí mírnou sounáležitost a ne výraznou⁵. I přesto ale zůstává mezi těmi nižšími v porovnání s ostatními státy.

Zároveň je ale nutné poukázat na to, že čeští respondenti nevykazovali ani výraznější sounáležitost s vlastní zemí, tedy Českou republikou. V posledních pěti letech vždy pouze okolo 40 % Čechů odpovídalo, že se cítí velmi spjatí se svou zemí, což je opět jeden z nejnižších podílů v Evropské unii. U Čechů tedy můžeme pozorovat nejen nízkou sounáležitost s Evropskou unií, ale zároveň i vcelku nízkou sounáležitost se svou vlastní zemí. Podobný fenomén můžeme pozorovat například u Nizozemska či u Velké Británie, dokud byla členem EU (European Commission

---

⁵ em přidat dané odstupňování odpovědí, jež měli respondenti na výběr

2019; 2021b; 2022). Celkově v otázkách, jež mají za cíl zjistit jak občané vnímají Evropskou unii, tedy zdali ji vnímají pozitivně, mají v ní důvěru či cítí sounáležitost, byly odpovědi Čechů a Britů v mnoha směrech podobné. Samozřejmě pouze do roku 2020, kdy Velká Británie oficiálně přestala být členem Evropské unie.

Celkově jsou v postoji Čechů k EU znatelné výkyvy v závislosti na aktuálním diskurzu v dané chvíli na tom, jaká témata v tu chvíli rezonují veřejným prostorem a médií a jakým způsobem je Evropská unie portrétována v danou chvíli. Zjednodušeně řečeno, postoj Čechů je mnohdy pouze reakční a utvářený v důsledku na aktuální situaci, tedy v závislosti na aktuální spokojenosti s evropskou politikou a jejími výsledky. Například během migrační krize, kdy byla Česká republika přehlasována v otázce migračních kvót, se kterými nesouhlasila, výrazně u Čechů klesla podpora EU (CVVM 2020). kdy veřejnému diskurzu dominovala problematika migrace v souvislosti s EU a bylo to i období velkého nárůstu popularity populistických a euroskeptických politických aktérů.

Zároveň je také podpora EU a spokojenost s EU velmi úzce spojena s tím, do jaké míry je občany podporována a hodnocena vlastní národní vláda a vnitrostátní politická situace obecně v dlouhodobém horizontu. Postoj k vlastní národní vládě a politické situaci obecně je zase propojený také se socioekonomickou situací a demografií. V rámci výzkumů zkoumající český postoj či postoj států střední, postkomunistické Evropy bývá také častou proměnnou vztah k polistopadovému vývoji. Lidé, jež k tomuto období mají kladný či neutrální vztah, tak povětšinou hodnotí i členství v Evropské unii a evropskou integraci obecně pozitivněji. Nespokojenost s EU často pramení z nespokojenosti s politickou situací na národní úrovni či s celkovou nedůvěrou v instituce, institucionalizovanou spolupráci a systém jako takový (Europeum 2019; Behavio Lab – STEM – Europeum 2019).

Lidé co více využívají výhod, jež přináší EU, například volný pohyb osob a zboží či zahraniční studijní stáže obecně mívají pozitivnější vztah k EU a více vnímají pozitiva plynoucí z členství. Mnoho lidí, ale tuto přímou zkušenost s výhodami

členství v EU mnohdy nemají a výše zmíněné výhody i například hodnoty jako mír, demokracie, podpora lidských práv, jež EU prosazuje, jsou pro lidi mnohdy pouze abstraktními pojmy a nepociťují výrazné výhody v rámci každodenního života. Evropská unie vnímají jako určitou vzdálenou entitu, jež nedokáže vnímat jejich potřeby (Europeum 2019; Behavio Lab – STEM – Europeum 2019). To souvisí částečně i s tím, že běžní občané mají mnohdy nízkou nejen znalost EU ale i nízký zájem o dění v EU i o politiku obecně. V průzkumu CVVM se pouze 35 % dotázaných zajímá o politiku v Evropské unii a dále 65 % zastává názor, že politika obecně, je moc složitá a nemohou jí porozumět (STEM 2019; CVVM 2020d).

Češi jsou tedy obecně považováni za euroskeptiky a značná část obyvatelstva vyjadřuje obavy z Evropské unie a její politiky. Podle výše zmíněných průzkumů ze strany Evropské unie (Eurobarometer) i těch pocházejících přímo z České republiky (CVVM, STEM) je míra podpory EU mezi Čechy trvale nižší, než je průměr EU, a země je často líčena jako jeden z nejvíce euroskeptických členských států.

Stojí však za povšimnutí, že míra euroskepticismu se mezi jednotlivými segmenty české společnosti liší. Zatímco některé skupiny mohou být vůči EU silně kritické, jiné mohou její přínosy a výhody hodnotit pozitivněji. Navíc v průběhu času dochází k posunu ve veřejném mínění a nedávne zmíněné průzkumy naznačují, že míra euroskepticismu v České republice může klesat. Ačkoli mezi Čechy nepanuje jasná shoda ohledně členství země v EU, většina obyvatel je pro setrvání v bloku. Objevují se však také obavy z přenosu pravomocí na EU, z dopadu politik EU na českou ekonomiku a z pocíťované ztráty národní suverenity. Zatímco někteří Češi vidí výhody užší evropské integrace, jiní se domnívají, že suverenitu a identitu své země nejlépe ochrání tím, že si od Bruselu udrží zdravý odstup (CVVM 2020a; 2020c; 2021).

K tomuto euroskepticismu může přispívat řada faktorů, včetně historických zkušeností, kulturních postojů a politických ideologií. Češi mají historii spojenou s nedůvěrou k velkým institucím a silným smyslem pro národní suverenitu. České

vnímání suverenity však není monolitní a v zemi probíhají různé debaty a neshody o tom, co suverenita znamená a jak by měla být definována. Tedy i v případě pojetí suverenity, někteří Češi považují evropskou integraci za ohrožení své suverenity, zejména v souvislosti s debatami o imigraci a kontrole hranic. Jiní považují EU za důležitého garanta své suverenity, zejména tváří v tvář ruské agresi. Kromě toho zkušenost s komunismem pod sovětskou nadvládou způsobila, že mnoho Čechů se obává centralizovaného řízení. V zemi je navíc silná tradice skepse vůči autoritám, což může rovněž přispívat k obecné skepsi vůči EU (Europeum 2019; Behavio Lab – STEM – Europeum 2019).

Pokud bychom měli shrnout kořeny případné skepse vůči EU u části obyvatel České republiky, byly by to tedy tyto následující:

1. Historické trauma: Česká republika má za sebou dlouhou historii, kdy byla pod nadvládou cizích mocností, včetně Habsburků, nacistů a Sovětů. V důsledku toho je mnoho Čechů silně vázáno na svou národní identitu a jsou podezřívaví vůči vnějším vlivům.
2. Ekonomické obavy: Mnoho Čechů se obává, že vstup do eurozóny by vedl ke ztrátě ekonomické kontroly a suverenity. Obávají se, že by se museli vzdát vlastní měny a případně podléhat rozhodnutím Evropské centrální banky. Aktuálně tyto obavy mohou být vázány i na obavy ze společného trhu s energiemi či ze zelené tranzice, jež jsou některými vnímány jako pro Česko nevýhodné (CVVM 2022).
3. Politické zklamání: Češi jsou také zklamáni z vlastního politického systému ať je to chápáno v souvislosti s polistopadovým vývojem či pouze s aktuální situací, přičemž opakovaným problémem je korupce a politické skandály. To vede k obecné nedůvěře v politiky a skepsi vůči jakýmkoli politickým projektům, které vyžadují rozsáhlou spolupráci a koordinaci.

5.2 Stranická soutěž

Politická a stranická soutěž má v České republice svá určitá specifika. Nejdříve se zaměřuji na obecné charakteristiky a poté postupuji k těm konkrétnějším. Začínám obecnější charakteristikou českého politického a stranického systému, poté postupuji k identifikaci hlavních štěpících linií a jakým způsobem je ovlivňuje tematika Evropské unie. Nakonec se zaměřuji na aktuální situaci a aktuální postoj relevantních aktérů nejprve k otázce prohlubování evropské integrace a poté konkrétně k otázce aplikace QMV na oblast Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU.

V České republice existuje systém multipartismu, tedy systém více stran, v němž se o křesla v Poslanecké sněmovně, dolní komoře Parlamentu, uchází několik stran (Balík – Hloušek 2016: 114). V současné době je v Poslanecké sněmovně zastoupeno sedm stran, přičemž žádná z nich nemá většinu. V důsledku systému více stran jsou v České republice běžné koaliční vlády, jež je možné pozorovat i dnes, kdy vládu tvoří koalice pěti stran a to ODS, TOP 09, KDU-ČSL, STAN a Pirátské strany. Politické spektrum v České republice je ideologicky různorodé, strany reprezentují řadu politických ideologií, včetně sociální demokracie, liberálního konzervatismu, křesťanské demokracie a krajně pravicového nacionalismu.

Pokud se zaměříme na dominantní štěpící linie, český politický systém se utvářel v důsledku různých štěpení, která jsou dána především socioekonomickými, kulturními a ideologickými faktory (Hloušek – Kopeček 2008). Tato štěpení se v průběhu času vyvíjela, přičemž některá byla v různých obdobích dominantnější než jiná. Je nutné mít na paměti, že tato rozštěpení se nutně nevyklučují a strany mohou zaujímat postoje, které odrážejí kombinaci těchto různých rozdělení. Prvním štěpením, které hrálo v české politice významnou roli, je dělení z hlediska ekonomického na levici a pravici. Toto štěpení se objevilo po pádu komunismu v roce 1989, kdy Česká republika zahájila přechod k tržnímu hospodářství (Zdroj).

Na ekonomické štěpící linii levice-pravice byla tradičně dominantní levicovou stranou Česká strana sociálně demokratická (ČSSD), jež prosazovala vyšší daně, vyšší sociální dávky a větší zapojení státu do ekonomiky. Tato strana však v posledních letech, zejména po globální finanční krizi v roce 2008, čelila problémům a snažila se udržet svou voličskou základnu. ČSSD se také potýkala s udržením jasného postoje k evropské integraci, přičemž některé frakce prosazovaly větší integraci, zatímco jiné zaujímal spíše euroskeptické postoje. Na pravicové straně ekonomického štěpení dominovala Občanská demokratická strana (ODS), která prosazovala nižší daně, menší vládu a volnější trh. I tato strana však v posledních letech čelila problémům, zejména po sérii korupčních skandálů. ODS byla obecně euroskeptičtější než ČSSD, někteří její členové, například Václav Klaus, se zasazovali o vystoupení země z EU (Hloušek – Kopeček 2008; Balík – Hloušek 2016).

Pokud se ale zaměříme na to, jakým způsobem Evropská integrace ovlivnila tuto základní štěpící linii, je nutné poukázat na určitý zmírňující efekt integrace. Společná hospodářská politika EU vedla ke sblížení hospodářských politik napříč členskými státy, což snížilo potenciál radikálních rozdílů mezi levicovými a pravicovými stranami v ekonomických otázkách. Členství v EU tedy pomohlo zmírnit některé ekonomické štěpení na levici a pravici, které dominovalo české politice od konce komunismu (Petrovic – Solingen 2005: 286).

Druhým štěpením, které se zejména v posledních letech dostalo do popředí, je globalisticko-nacionalistické štěpení. Toto štěpení bylo vyvoláno zejména kulturními a sociálními otázkami, jako je imigrace, národní identita a integrace do EU (Petrovic – Solingen: 291). Globalisté podporují integraci EU, multikulturalismus a otevřenost vůči imigraci, zatímco nacionalisté jsou k těmto myšlenkám skeptičtější a zdůrazňují národní suverenitu a kulturní homogenitu. Toto rozštěpení se v posledních letech zvýraznilo v souvislosti se vzestupem populistických stran, jako je například hnutí ANO 2011, a také těch nacionalistických jako je Svoboda a přímá demokracie (SPD), jež prosazuje národní suverenitu a kulturní homogenitu. Tato Strana byla kritizována za svou

protiimigrační a protimuslimskou rétoriku a byla obviňována i z propagace nenávislných projevů. Na tuto štěpící linii měl průběh Evropské integrace výrazný vliv. Členství v EU s sebou přineslo společná celoevropská řešení, která mohou být vnímána jako zpochybňující tradiční národní identitu a suverenitu. Například již zmíněná politika EU v oblasti přistěhovalectví, multikulturalismu a integrace vytvořila rozkol mezi zastánci evropské integrace a těmi, kteří upřednostňují národní suverenitu, což v České republice vyvolalo politické napětí (Petrovic – Solingen 2005: 291; Vít 2017: 73–74).

Nakonec bych zde zmínila ještě štěpení na základě historických zkušeností. Toto štěpení souvisí s historickými zkušenostmi, které formovaly českou identitu a politiku, včetně odporu proti nacistické okupaci, sovětské nadvládě a dědictví sametové revoluce z roku 1989. Postoje k těmto historickým zkušenostem Strany jako ODS a TOP 09 často zdůrazňují českou nezávislost a antikomunismus, zatímco KSČM čerpá z odkazu komunistického odboje. Tento aspekt byl výrazný zejména v průběhu 90. let. Jak již ale bylo zmíněno v podkapitole zabývající se veřejným míněním a identitou, dědictví sovětské nadvlády a sametové revoluce vedlo dále ale také k podezřívavosti vůči vlivu cizích zemí a centralizované moci a touze po demokratickém sebeurčení, což může být vnímáno v konfliktu s prohlubující se Evropskou integrací (Hloušek – Kopeček 2008: 520–521). Někteří čeští politici a strany mohou nejen vnímat, ale zejména prezentovat integraci do EU jako ohrožení těchto ideálů, zatímco jiní v ní vidí příležitost k větší spolupráci a vlivu v regionu. Jde tedy i o určité vymezení konfliktu “my versus oni”, kdy u nacionalistických stran, jako je například SPD, tento konflikt ztvárňuje podobu “my (ČR) versus EU” (SPD 2022a), zatímco u pro-evropsky smýšlejících stran jako je například TOP 09 tento konflikt ztvárňuje podobu “my (EU) versus oni (např. Rusko)” (TOP 09 2019; 2023).

Tento aspekt, jež je možné sledovat i na štěpící linii nacionalismu a globalismu, je aktuálně výraznější a potřeba, důsledně se vymezovat zejména proti komunismu, již oproti 90. létům nedominuje, na čemž může mít podíl i vymizení extrémní levice z české politické soutěže. Zejména ale od roku 2010 můžeme pozorovat

nové vymezení se vůči historickým zkušenostem, a to s nástupem nových aktérů do politické soutěže jako je například hnutí ANO 2011 či Česká pirátská strana, jež se vymezují proti politice 90. let a tradičním politickým stranám, které jsou spojovány s korupcí a nízkou transparentí (Havlík 2019: *passim*).

Závěrem lze říci, že český politický systém byl v posledních 20 letech utvářen různými štěpeními, přičemž nejvýraznější bylo štěpení na levicí a pravici, globalisty a nacionalisty a na města a venkov. Tyto štěpící linie se v průběhu času vyvíjely, přičemž některé z nich se v posledních letech staly dominantnějšími, jako například rozdělení na globalisty a nacionalisty. Pochopení těchto štěpení je klíčové pro pochopení politické krajiny v České republice a předvídání budoucího politického vývoje. Evropská integrace měla na české politické štěpení smíšený dopad. Pomohla sice zmírnit některé tradiční ekonomické rozdíly mezi levicí a pravicí, ale zároveň přispěla k nárůstu rozdělení na globalisty a nacionalisty. To vyvolalo v české politice napětí, kdy některé strany zaujímají euroskeptičtější postoj, zatímco jiné evropskou integraci přijímají (Hloušek – Kaniok 2020: 715–716). Vliv evropské integrace na české politické štěpení bude pravděpodobně v dohledné budoucnosti i nadále důležitým faktorem české politiky.

5.2.1 Aktuální vývoj stranické soutěže

Pokud se blíže zaměříme na aktuální vývoj, česká politická scéna prošla v posledních letech výraznými změnami. Došlo již k zmíněnému vzestupu populistických a nacionalistických hnutí a vzniku nových politických štěpů. Tradiční české politické strany se musely těmto změnám přizpůsobit, aby si udržely svou relevanci a podporu veřejnosti (Balík – Hloušek 2016: 107–114).

Občanská demokratická strana (ODS), která byla od počátku 90. let jednou z dominantních politických stran v České republice, se snažila distancovat od extrémnějších populistických a nacionalistických hnutí. Strana se soustředila na ekonomické otázky, jako je daňová reforma a snižování vládních výdajů, a vyhýbala se zaujímání silných postojů k sociálním otázkám, jako je imigrace a kulturní identita (Hloušek – Kaniok 2020: 712–716). Také ČSSD se snažila

přizpůsobit měnící se politické krajině. Strana byla tradičně vnímána jako reprezentant dělnické třídy a zastávce sociální spravedlnosti, ale ztratila podporu mezi mladšími a progresivnějšími voliči, kteří se obrátili k levicovějším stranám. ČSSD tedy dnes již v Poslanecké sněmovně nenajdeme (Bakke – Sitter 2021: 55–58).

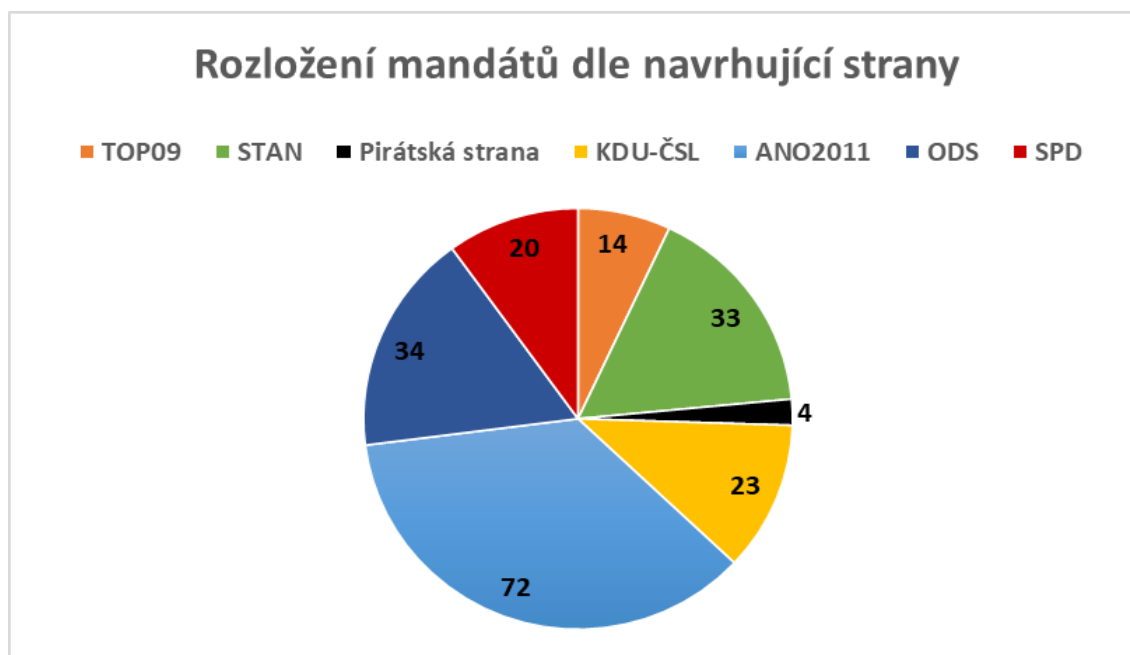
Hnutí ANO 2011, kterou vede miliardář a podnikatel Andrej Babiš, se v posledních letech stala významnou silou české politiky. ANO se profiluje jako centristická strana, která se zaměřuje na protikorupční opatření, ekonomické reformy a technologické inovace. Babiš také zaujal silný postoj k imigraci, prosazuje přísnější hraniční kontroly a omezení vstupu uprchlíků a migrantů (ANO 2021; ANO nedat.). Zároveň je ale nutné upozornit, že zahraniční politika nehraje v politických programech ANO primární roli a není to tedy pro hnutí dominantní oblastí zájmu. Pozice ANO k zahraniční politice České republiky nezpochybňuje dlouhodobý konsensus o směřování české zahraniční politiky, jako je to například u SPD (Hloušek – Kaniok 2020: 712; Seth et al. 2022). V reakci na měnící se politické klima vznikly i další nové politické strany. Krajně pravicová strana Svoboda a přímá demokracie (SPD), vedená Tomiem Okamurou, získala podporu díky apelu na nacionalistické a protiimigrační nálady, zatímco levicovější Pirátská strana se zaměřila na digitální práva a transparentnost vlády.

Celkově se tradiční české politické strany jen těžko přizpůsobují novým štěpením a vzestupu populismu a nacionalismu. Některé se pokusily změnit svou pozici, aby oslovily širší spektrum voličů, zatímco jiné zaujaly extrémnější postoje, aby přilákaly podporu nespokojených částí obyvatelstva. Budoucnost české politiky zůstává nejistá, protože země se nadále potýká s výzvami rychle se měnící politické scény (Balík – Hloušek 2016: 110–114).

V posledních parlamentních volbách v roce 2021 se snížil počet stran, jež získaly svá křesla v Poslanecké sněmovně a počet se tedy snížil z devíti stran na sedm. Do sněmovny se neprobojovala, jak již bylo zmíněno, strana ČSSD reprezentující tradiční levici. Dále, se poprvé od Sametové revoluce do Poslanecké sněmovny

nedostala strana KSČM reprezentující extrémní levice. Se ziskem 27,79 % volby, pouze o několik desetin procentních bodů, vyhrála koalice SPOLU složená ze stran ODS, TOP 09 a KDU-ČSL. Hnutí ANO se tedy umístilo druhé s podílem 27,12 % hlasů, i přesto ale získalo více mandátů než vítězná koalice. Potřebný podíl hlasů k získání mandátu dále získala koalice Pirátů a nezávislých a také SPD. Koalice Pirátů a Starostů se poté přidala ke koalici SPOLU a tím společně vytvořily vládní koalici tvořenou pěti stranami. ANO a SPD se tedy staly stranami opozičními. Na grafu níže je zobrazeno rozložení mandátů dle navrhuje strany (ČSÚ 2021)

Graf 1: Rozložení mandátů dle navrhuje strany

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat Českého statistického úřadu (2021)

Dle výzkumů veřejného mínění, postupně stoupá oblíbenost stran, jež jsou aktuálně v opozici, a to ANO a SPD. Dle volebních modelů se již více jak rok v čele drží hnutí ANO s procentním náskokem 10–15 procentních bodů. Druhá je strana ODS a třetí SPD (Median 2023; STEM 2022). Pokud se zaměříme na průzkumy, jež zkoumají důvěru/nedůvěru občanů vrcholným politikům, od posledních voleb stoupá důvěra Andreji Babišovi (ANO) a Tomiu Okamurovi (SPD), jež dle šetření na přelomu roku 2022 a 2023 zaujímají první a druhou

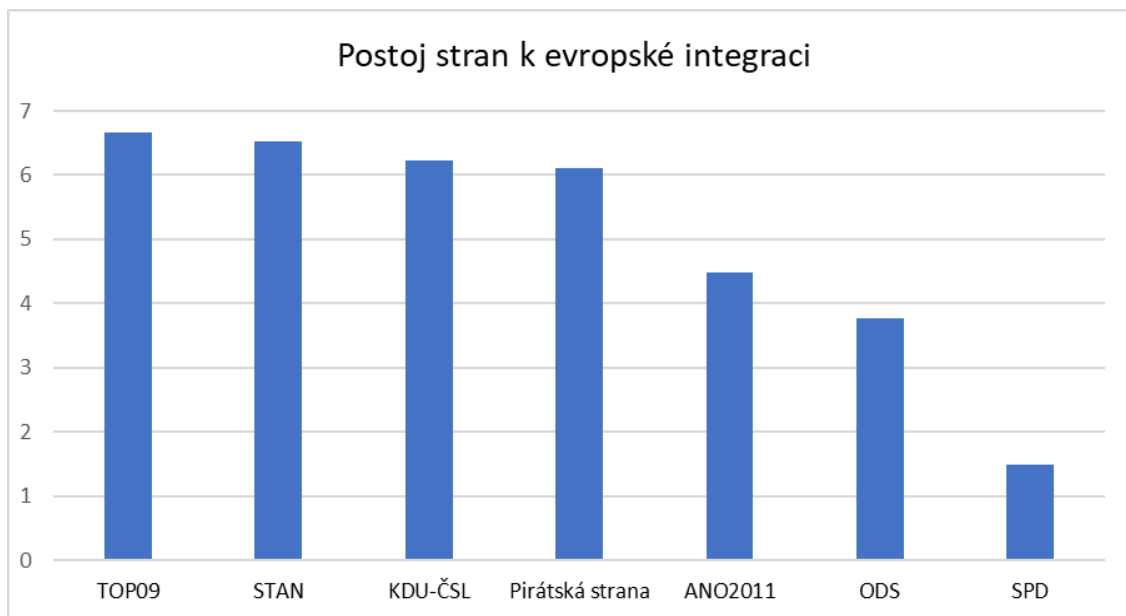

příčku. Na druhou stranu nedůvěra výrazně stoupla Markétě Pekarové-Adamové (TOP 09) a Petru Fialovi (ODS) (CVVM 2023).

5.2.2 Postoj politických stran k evropské integraci

Strany, jež můžeme klasifikovat jakožto proevropské, obecně podporují další evropskou integraci a spolupráci a prosazují politiku podporující evropské hodnoty a solidaritu. Například TOP 09 a STAN jsou středopravicové strany, které podporují evropskou integraci, ale mohou zaujímat opatrnější přístup k některým politikám EU, například k migraci. Strana TOP 09 podporuje evropskou integraci jako prostředek podpory hospodářského růstu a zvýšení mezinárodního vlivu České republiky. Stejně tak STAN podporuje Evropskou unii, i když se zasazuje o větší decentralizaci moci v rámci EU. Strana KDU-ČSL také obecně podporuje evropskou integraci, ale vyjadřuje určité výhrady k některým aspektům integrace EU, jako je například přístup EU k náboženským, kulturním a sociálním otázkám. Česká pirátská strana je liberální a proevropská strana, která se zasazuje o transparentnost a občanské svobody. Strana podporuje evropskou integraci a spolupráci, ale kriticky se staví k některým politikám EU, například k těm, které se týkají autorských práv a duševního vlastnictví. Dále také Pirátská strana kritizovala nečinnost Evropské unie v otázce nedemokratických režimů a porušování lidských práv, a to zejména ze strany Turecka (Hloušek – Kaniok 2020; TOP 09 2019; 2023; KDU-ČSL 2017; Piráti a Starostové nedat.).

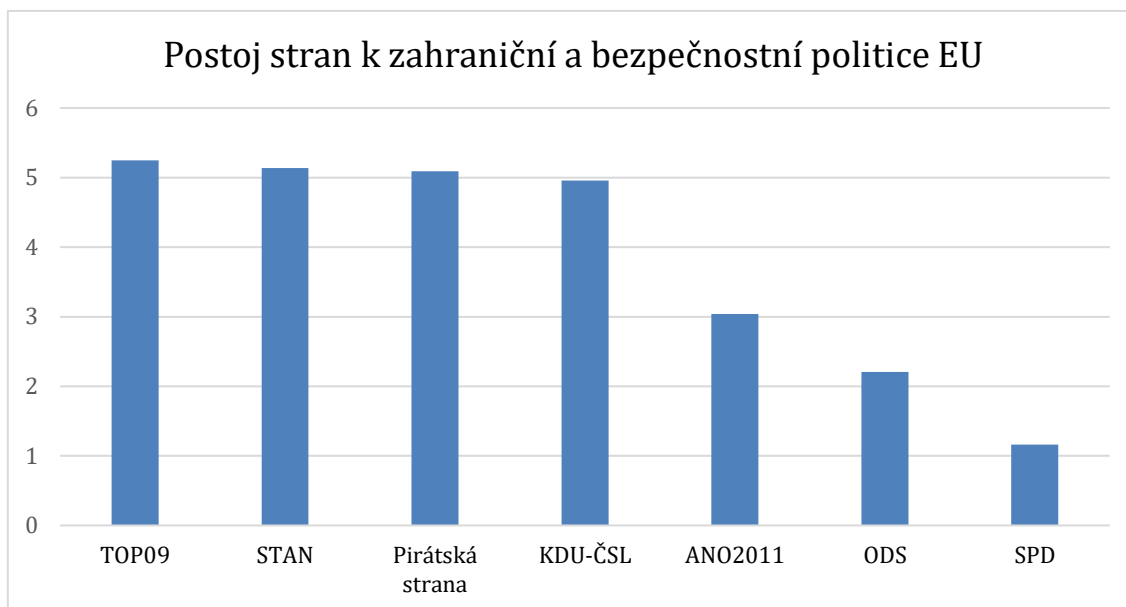
Graf 2: Postoj stran k evropské integraci

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z Chapel Hill Expert Survey 2019 (Seth et al. 2022).

Celkově se tyto české proevropské strany staví negativně ke konceptu vícerychlostní Evropy a zasazují se o to, aby se Česká republika stala součástí jádra a nestala se v rámci EU periferií. Zároveň se téměř všechny tyto strany vymezily proti řešení uprchlické krize ze strany EU, zejména proti povinným kvótám, a dále preferují řešení krize mimo území EU a posílení vnějších hranic. Jediná strana, jež se v této tématice výrazněji nevymezovala a podporovala společnou evropskou azylovou politiku a zdůrazňovala princip solidarity mezi členskými státy v této otázce, byla Pirátská strana, která navrhovala reformu dublinského systému za účelem zefektivnění azylové politiky (TOP 09 2019; Piráti a Starostové 2021; Hloušek – Kaniok 2020, Seth et al. 2022; Wondreys 2021).

Graf 3: Postoj stran k zahraniční a bezpečnostní politice EU

Zdroj: Vlastní zpracování na základě dat z Chapel Hill Expert Survey 2019 (Seth et al. 2022).

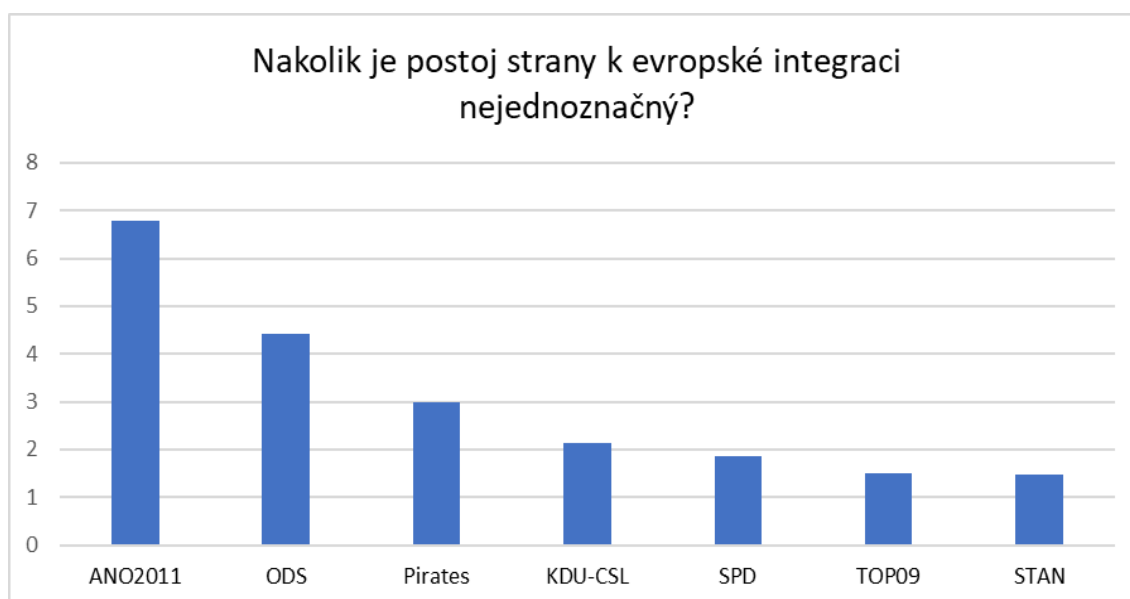
Pokud se zaměříme na postoj přímo k zahraniční a bezpečnostní politice EU, postoje stran k této otázce téměř odpovídají tomu, jaký postoj zastávají k Evropské integraci obecně. Zde jsou hodnoty pro-evropských stran o něco více vyrovnané a Pirátská strana se zde v pořadí podle míry podpory dostala před KDU-ČSL (Seth et al.

Oproti tomu strany uvedené jako euroskeptické mají obecně kritičtější pohled na evropskou integraci a prosazují větší národní suverenitu a nezávislost. Mezi euroskeptické strany je řazena Občanská demokratická strana (ODS), strana Svoboda a přímá demokracie (SPD). V případě ODS je ale nutné poukázat na to, že i přestože se jedná o stranu s určitými euroskeptickými postoji, v průběhu času u neoliberální ODS dominovala orientace spíše k USA než k EU a jedná se tedy stále o stranu orientovanou na Západ (Drulák 2008a; 2008b). ODS dále aktuálně neprosazuje vystoupení z Evropské unie, ale spíše se zasazuje o její reformu. Dle ODS by měla evropská integrace probíhat flexibilně, tedy že si každá členská země zvolí sama nakolik se chce integrovat a Evropská unie by neměla zasahovat tam, kde to není potřeba (ODS 2019). Celkově ODS podporuje ekonomickou

spolupráci a vnitřní trh EU. Nepodporuje ale vstup České republiky do eurozóny, a tedy zavedení eura, jakožto měny. Celkově se ODS staví septicky k politické integraci a prohlubování evropské integrace obecně (Hloušek – Kaniok 2020: 65–66).

SPD se daří mobilizovat veřejnost v otázkách spojených s imigrací a národní suverenitou. Strana využívala ke komunikaci svého poselství sociální média a další platformy a pořádala také shromáždění a protesty, aby zvýšila povědomí o svých postojích. V posledních letech získala podporu zejména na venkově a mezi dělnickými voliči (Wondreys 2021: 732–734).

Graf 4: Nakolik je postoj strany k evropské integraci nejednoznačný?

Zdroj: vytvořeno autorkou na základě dat z Chapel Hill Expert Survey 2019 (Seth et al. 2022).

Určit pozici k Evropské integraci u hnutí ANO 2011 je úkol náročnější. Politika hnutí je obecně proevropská a ani nezpochybnuje členství v Evropské unii jako takové, ale občas zaujímá i některé euroskeptické postoje a tyto postoje se mnohdy mění v závislosti na situaci a také na tom, dali je strana v danou chvíli ve vládě či v opozici (ANO 2021, Havlík 2019). Podobně jako je to u ODS, ANO také prosazuje reformu EU, a to například posílení mezivládních mechanismů a

posílení Evropské rady (iRozhlas 2019). Hnutí ANO tedy vykazuje vysokou míru nejednoznačnosti a nepřehlednosti ve svém postoji k Evropské integraci. Míra této neurčitosti je nejen vysoká v porovnání s ostatními českými politickými stranami ale i při porovnání s těmi zahraničními. Při srovnání politických stran ze všech členských zemí EU a jejich postoje k Evropské integraci za pomoci dat Chapel Hill Expert Survey z roku 2019⁶ je pouze jedna strana, která v tomto roce vykazuje vyšší míru neurčitosti a nepřehlednosti, a to britská Labouristická strana (Seth et al. 2022).

Pokud tyto údaje dáme do souvislosti s údaji v podkapitole předchozí, stojí za povšimnutí aktuální poměr mandátů jednotlivých stran v Poslanecké sněmovně s ohledem na jejich postoj k evropské integraci. Poslanci z proevropských stran jsou aktuálně ve sněmovně v menšině oproti poslancům ze stran se skeptickými či nejasnými postoji k evropské integraci.

---

⁶ Poslední průzkum proběhl v roce 2019 a novější data ze strany Chapel Hill Expert Survey nejsou tedy dostupná.

5.2.3 Postoj politických stran a jejich představitelů k otázce kvalifikované většiny v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU

Problematika přechodu od jednomyslnosti ke kvalifikované většině v otázkách Společné zahraniční a bezpečnostní politiky zatím výrazněji nerezonuje v českém veřejném a mediálním prostoru i přesto ale, za posledních 5 let, najdeme zmínky téměř v každém mainstreamovém médiu. V této kapitole se věnuji rozboru toho, kdo a jak z politických elit se k této problematice vyjadřuje. Zabývám se zde primárně aktéry, jež jsou straníky v některé z politických stran aktuálně působících v Parlamentu České republiky. Je zde důležité i rozdělení toho, kdo je součástí aktuálně vládnoucí koalice a kdo náleží k opozici.

Asi nejvýraznější a nejvyhraněnější jsou pozice vyjádření ze strany dvou aktérů, z nichž jeden je aktuálně součástí vládnoucí koalice a druhý je v opozici, a to SPD a koalice Pirátské strany a Starostů a nezávislých. Tito dva aktéři se zároveň v názoru na zavedení kvalifikované většiny v SZBP výrazně liší, kdy SPD to naprosto odmítá a konkrétně Pirátská strana naprosto podporuje. Tyto diametrálně odlišné postoje k této otázce nejsou překvapením vzhledem k tomu, že i ideologie, přístup k Evropské unii i rétorika těchto dvou stran je také diametrálně odlišná.

Je to právě SPD, které se v aktuální době nejvýrazněji vymezuje proti Evropské unii (SPD 2022a; 2022b; 2022c). Již hned první bod v jejich dlouhodobém politickém programu nese název „*Nechceme být provincií EU, chceme rozvíjet a bránit suverénní Českou republiku*“ a dále zde udávají:

„Budeme požadovat referendum o každém předání státní suverenity na orgány EU a referendum o vystoupení z EU. Chceme Evropu jako volný trh zboží, služeb a práce. Evropu spolupracujících svobodných a suverénních národních států“ (SPD 2022a).

Argumentace SPD, jež je aktuálně opoziční stranou, vyzdvihuje nutnost zachování národní suverenity a také nutnost hájení českých zájmů na evropské půdě, což je

zde dáváno do kontextu především s uprchlickou krizí, kdy Česká republika byla přehlasována v otázce uprchlických kvót. Tato argumentace tedy odpovídá rámcování kulturně-identifikačnímu s důrazem na nacionalismus a symbol suverenity. Dále také v SPD také převládá narativ “my versus EU”. Celkově návrh přechodu ke QMV SPD vykresluje v souladu se svou celkovou ideologií a rétorikou, a tedy jakožto *snahu Bruselu sebrat členským státům poslední zbytky suverenity*, což je pozorovatelné například z příspěvku na oficiálních stránkách SPD (2022d) pojmenovaném “*Brusel chce definitivně zničit nezávislost národních států a vytvořit jednu Euroříši*”, kde se píše:

„[...] Česká republika může být přehlasována a může jí být vnuceno něco, co nechce. ČR například nechtěla kvóty na migranty. Hnutí SPD odmítá tento další krok k evropskému superstátu! [...] Je to další krok k federalizaci Evropské unie, což by ve svých důsledcích fakticky znamenalo konec zbytků suverenity a samostatnosti České republiky. Hnutí SPD dlouhodobě prosazuje zákon o referendu, včetně referenda o vystoupení z EU, což nám ale současná pětikoalice odmítá zařadit na program schůze, abychom ho mohli projednat a schválit. Musíme z EU vystoupit, nebo nás zničí!” (SPD 2022d).

Oproti tomu proevropská Pirátská strana se svým koaličním partnerem stranou Starostové a nezávislí, jež jsou obě součástí vládnoucí pětikoalice, vyzdvihují nutnost zvýšení akceschopnosti Evropské unie a nutnost omezení vlivu cizích mocností na rozhodování EU (Piráti a Starostové nedat.). Problematika je zde tedy pojata pragmaticky. Postupný přechod od jednomyslnosti ke kvalifikované většině tato koalice nepodporuje pouze v oblasti vybraných zahraničních otázek, ale také v otázce daní či při schvalování víceletého finančního rámce, což mají zanesené i ve svém dlouhodobém politickém programu⁷. Prohloubení evropské integrace v

---

⁷ Tento bod, jež je nazván “Vnitřně silná a akceschopná Evropa” byl přidán na oficiální stránky Pirátů a Starostů až dodatečně po volbách v roce 2021. Tento bod tedy nenajdeme v původním programu, jež je možné si stáhnout, ale pouze na oficiálních stránkách (viz Piráti a starostové 2021; Piráti a Starostové nedat.).

těchto směrech je zde chápáno jako proces, jež může napomoci v boji s korupcí či daňovými úniky, a to zejména na domácí půdě. V oblasti zahraniční politiky v tom vidí také možnost, jak zabránit například Maďarsku mařit vyjednávání tím, že zneužívá své právo veta. Tato koalice aktuálně zastává negativní postoj k vládě Viktora Orbána, se kterým naopak zmíněné SPD sympatizuje (Piráti a Starostové 2021; Piráti a Starostové nedat.; Pirátská strana 2022; SPD 2022c) Dále se koalice dlouhodobě a veřejně vymezuje proti populismu a nacionalistickým hnutím. Celkově se tato koalice vymezuje také proti narativu “my versus EU” (Piráti a Starostové nedat.).

„Už se vás někdo snažil přesvědčit, že jsme vazalové Bruselu? Že údajně nehájíme české zájmy a dostáváme „noty z Bruselu“? Tyto lživé zkratky o nás šíří dezinformátoři, ale i premiér Babiš. Ten se totiž bojí, že ztratí přístup k dotacím pro své firmy. [...] Omezení daňových rájů, vlivu oligarchů či Ruska a Číny i lepší ochrana peněz pro Česko. To vše by přineslo rozšíření hlasování kvalifikovanou většinou v Radě Evropské unie i na oblast společné daňové a zahraniční politiky nebo evropského rozpočtu” (Piráti a Starostové nedat.).

Konzervativně-liberální středopravicová strana TOP 09, jež je také součástí vládní koalice. Co se týče rétoriky, TOP 09 obecně zaujímá umírněný a pragmatický tón a vyhýbá se rozdělující nebo extrémní rétorice a celkově se také staví kriticky k populistickým a nacionalistickým hnutím, která usilují o oslabení evropské integrace, a zasazuje se o jednotnější a soudržnější Evropu. Strana zastává silně proevropský přístup a podporuje například zavedení eura, užší spolupráci i posílení pravomocí EU v některých oblastech jako je například právě SZBP i PESCO (TOP 09 2017; 2019; nedat.; 2023). Postoj strany k dané otázce je médií i dalšími aktéry líčen jako pozitivní (zdroj!), což potvrzují i vyjádření například Marka Ženíška či jednoho ze zakladatelů strany TOP 09 Miroslava Kalouska (Parlamentní listy 2022b). Skepticky se k tomu ale staví europoslanec Jiří Pospíšil, který se obává právě posílení potenciálních odstředivých tendencí v důsledku zrušení práva veta v citlivých oblastech jako je zahraniční politika:

„Zrušení práva veta jednotlivých států nepodporuji. Rozhodování by se sice možná v některých případech zrychlilo, ale za cenu toho, že na názory některých států by nebyl brán zřetel a ty by se cítily opomenuty či převálcovány. To by z dlouhodobého hlediska mohlo mít neblahé dopady na evropskou soudržnost a vést k dezintegraci, a to bych si rozhodně nepřál” (parlamentní listy 2022).

I přes nesouhlas europoslance Jiřího Pospíšila s rozšířením kvalifikované většiny na oblast SZBP, jeho argumentace nezpochybňuje evropskou integraci a její případnou prospěšnost a celkově se jedná o argumentaci pragmatickou.

KDU-ČSL sdílí mnoho charakteristik s TOP 09. Obě strany jsou obecně považovány za centristické či středopravicové a kladou důraz na odpovědné vládnutí, ekonomickou prosperitu a sociální spravedlnost. Zatímco TOP 09 klade důraz na individuální svobody a tržní ekonomickou politiku a KDU-ČSL na křesťanskou demokracii a sociální konzervatismus, obě strany kladou důraz na tradiční hodnoty. Co se týče rétoriky, obě strany mají tendenci zaujímat umírněný tón a soustředit se na politická řešení spíše než na rozděľující či extrémní rétoriku. Obě strany obecně podporují Evropskou unii a zasazují se o aktivní účast České republiky v EU. KDU-ČSL ale klade větší důraz na zachování suverenity členských států, zatímco TOP 09 více podporuje silnější EU a zdůrazňuje výhody členství v EU (KDU-ČSL nedat.; KDU-ČSL 2017). Celkově je KDU-ČSL proevropskou stranou, v konkrétních otázkách spojených s evropskou integrací však v rámci strany existují určité názorové rozdíly. Tyto rozdíly jsou však obecně zvládnutelné a strana je schopna vystupovat jednotně na podporu dalšího členství České republiky v Evropské unii. V porovnání s TOP 09 je ale v rámci KDU-ČSL míra konsensu ohledně evropské integrace nižší. To dokládají například vyjádření poslanců, jež oba působí ve výborech Poslanecké sněmovny řešících zahraniční otázky, Ondřeje Benešika a Jiřího Horáka:

„Na zrušení práva veta má každý členský stát právo veta. Diskuse o tom je legitimní, pravděpodobnost, že by s tím souhlasily všechny státy, je v

současné době ale malá. Pokud by se EU rozšířila o některé státy západního Balkánu, popřípadě o Ukrajinu a Gruzii, mohla by být tato diskuse i pro ČR velmi zajímavá. V takové situaci by měly země jako ČR daleko větší prostor pro vytváření koalic k prosazování svých postojů, nebo naopak k blokování návrhů, se kterými bychom nesouhlasili“ (parlamentní listy 2022).

„Přijde mi poněkud pokrytecké, že o sobectví v zahraniční politice mluví právě Německo, které zjevně hájí zejména své ekonomické zájmy, což se výrazně projevilo ve vztahu k Rusku a válce na Ukrajině, hlavně v její počáteční fázi. Chápu samozřejmě, že právo veta může způsobovat problémy s akceschopností EU, na druhou stranu si však nemyslím, že by se měly národní státy zcela vzdávat své suverenity v zahraničněpolitických otázkách“ (parlamentní listy 2022).

V prvním citovaném vyjádření, jež náleží Ondřejovi Benešíkovi, se nachází pragmatická argumentace a je poukazováno i na případné situace, kdy by přechod ke kvalifikované většině mohl být pro Českou republiku výhodný. Vyjádření druhé náležící Jiřímu Horákovi je k myšlence kvalifikované většiny odmítavý a objevuje se i apel na zachování suverenity. I přesto se ale stále jedná o argumentaci pragmatickou.

U výše zmíněných stran je aktuální pozice nejen k otázce přechodu ke kvalifikované většině, ale i k evropské integraci, velmi dobře čitelná a jasná, což je dané i samotnou polaritou těchto stran. Mnohem hůře je čitelná pozice k otázce zavedení hlasování kvalifikovanou většinou u stran, jež se svou ideologií na pravo-levém i na proevropském-euroskeptickém spektru přibližují ke středu či pokud se jedná o tradiční strany. Například strana ODS, jež se dříve nejvýrazněji na české politické scéně vymezovala proti EU a prohlubování integrace, dnes volí značně umírněnější a neutrálnější rétoriku. To je znatelné například v odpovědi Petra Fialy, straníka ODS a předsedy vlády, při otázce postoje České republiky k přechodu od jednomyslnosti ke kvalifikované většině:

„[...] Česká republika je k tomu velmi zdrženlivá. My samozřejmě vnímáme ty snahy i ty argumenty, které tu jsou a dávají tuto změnu do souvislosti s rozšiřováním Evropské unie a s nějakou akceschopností. Víme také o velkém zájmu Evropského parlamentu o to, abychom toto téma diskutovali. České předsednictví se určitě takovéto debatě nebrání, ale pozice České republiky je v tomto případě velmi zdrženlivá, opatrná“ (Vláda České republiky 2022).

Zde je ale nutné brát v potaz kontext tohoto vyjádření, jelikož bylo řečeno během tiskové konference po jednání s německým kancléřem Olafem Scholzem, kde se zabývali řešením energetické krize a česko-německé spolupráce v tomto směru. Dále se také toto jednání uskutečnilo v průběhu předsednictví České republiky v EU, kdy byla snaha určité propagace pozitivních výsledků českého předsednictví. Celkově se jedná o argumentaci pragmatickou. Je ale zároveň nutné také poukázat na to, že od nástupu do funkce předsedy vlády není mnoho veřejných vyjádření Petra Fialy k této otázce. Podobnou rétoriku volil Petr Fiala i při dotázání redakce týdeníku Respekt:

„Česká republika se ke změnám staví spíš rezervovaně. Poslední krize ukázaly, že státy jsou schopné se domluvit, i když to trvá trochu déle. Dohoda je ale pevnější a všemi respektovaná, což by se při většinovém hlasování nestalo“ (Respekt 2022).

K problematice změny hlasovacího mechanismu v institucích EU se také pragmaticky, ale více odmítavě, vyjadřují i další straníci ODS například europoslanec za ODS Alexandr Vondra (ODS 2022) či senátor a místopředseda senátního výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Tomáš Jirsa, jež se proti zavedení kvalifikované většiny v nových oblastech aktuálně vymezují ve větší míře, než je to u předsedy vlády:

„Není to dobrá myšlenka. Lídrům velkých zemí a komisi se pravděpodobně nechce hledat kompromisy a dohody. Ale o tom je přeci

*politika! Obávám se, že to může být další krok k rozpadu EU“
(Parlamentní listy 2022).*

Hnutí ANO 2011, jež je obecně označováno za populistické (Havlík 2019), je aktuálně hlavní opoziční stranou, a tedy hlavním vyzyvatelem nyní vládnoucí koalice do příštích voleb. Toto hnutí je neodmyslitelně spjato s osobností bývalého premiéra Andreje Babiše. Hnutí se již ve svém volebním programu vymezuje proti rozšíření kvalifikované většiny na další oblasti (ANO 2021: 6, ANO 2019: 3). Dále ANO podporuje například posílení Evropské rady (ANO 2019: 3 + aktuálně.cz)

Hlavní charakteristikou strany je její populistické a centristické zaměření. ANO 2011 se prezentuje jako netradiční politická síla, která není vázána na žádnou konkrétní ideologii ani zájmovou skupinu. Z hlediska politické ideologie je tedy ANO 2011 obtížně zařaditelné. Někteří analytici jej označují za liberálně-konzervativní nebo sociálně-liberální stranu, jiní jej považují za populistické hnutí bez jasných ideologických kořenů (Havlík 2019: 370). V českém stranickém systému je ANO 2011 v současnosti největší parlamentní stranou i přesto, že se aktuálně nachází v opozici. Od svého založení v roce 2011 rychle rostla a dokázala získat podporu širokého spektra voličů, včetně levicově i pravicově orientovaných voličů.

Rétorika hnutí ANO 2011 a jeho straníků se často vyznačuje důrazem na praktická řešení, odmítáním tradiční politiky a apelem na zdravý rozum. Často se prezentují jako outsideři, kteří nejsou zavázáni politickému establishmentu a jsou schopni proniknout byrokracií, aby dosáhli svého (ANO nedat.; Havlík 2019: 375). Kritici však straně vyčítají autoritářský a nedemokratický přístup, zejména v přístupu k médiím a občanské společnosti. Jedním z charakteristických rysů rétoriky Babiše a dalších straníků je mnohdy přímočarý a přímý styl komunikace. Často hovoří jednoduchým, přímým jazykem a bývá také využíván barvitý a někdy i provokativní jazyk. Celkově lze říci, že Babiš zásadním způsobem ovlivnil diskurz v České republice týkající se politiky, Evropské unie a politického systému. Jeho populistická rétorika a anti establishmentový postoj našly odezvu u mnoha voličů

a zároveň vyvolaly kritiku těch, kteří se obávají eroze demokratických institucí v zemi (Havlík 2019: 370–377).

Pokud se zaměříme na otázku přechodu od jednomyslnosti ke kvalifikované většině, jak již bylo zmíněno, hnutí ANO 2011 má zachování práva veta v institucích EU zaneseno přímo do programu:

„Za žádnou cenu se nevzdáme naší suverenity. V EU zachováme právo veta a rozhodně nepodpoříme možnost většinového hlasování v zásadních otázkách financí, daní, sociálního systému nebo zahraniční a bezpečnostní politiky a migrace, tak jak to chystá Pirátostán. Nepředáme svrchovanost České republiky Evropskému parlamentu ani Evropské komisi” (ANO 2021: 6).

Podobná vyjádření můžeme pozorovat i například u Ondřeje Knotka, jež je europoslancem za hnutí ANO:

“V Evropě vidíme zřetelnou snahu eurofederalistů získat více pravomocí na úkor jednotlivých členských států. A proč právě teď tato skupina eskaluje svoje úsilí? Protože vidí, že je česká vládní pětikoalice v této naprosto klíčové otázce pro budoucnost České republiky rozdělena. Zatímco ministr Bek za STAN v Bruselu otevřeně hovoří o nutnosti zrušení jednomyslnosti v některých otázkách, premiér Fiala zase vysílá signály, že o to zrušení jednomyslnosti nestojí. Minulý týden při slyšení českých ministrů v Bruselu ani ministr financí Stanjura z ODS nedokázal ujistit občany, že zabrání tomu, aby české předsednictví kvůli vládní nejednotnosti nebylo zneužito pro zrušení hlasování o jednomyslnosti. Hnutí ANO jednoznačně zrušení jednomyslnosti odmítá, byla by to změna Evropské unie, do které jsme vstoupili. A o to skutečně nestojíme“ (Parlamentní listy 2022).

Tato argumentace může být řazena do kategorie kulturně-identitární. Pragmatičtější vyjádření můžeme nalézt při příležitosti tiskové konference stínové vlády, a to v případě místopředsedy sněmovního výboru pro evropské záležitosti Jaroslava Bžocha:

“[...] Hnutí ANO si myslí, že téma vůbec nemá být na stole a měli bychom to jednoznačně odmítnout. [...] Nesmíme zapomínat, že jednomyslnost v Radě EU je to poslední, co máme jako nástroj k vyjednávání strategických věcí. [...] Naopak to přispěje euroskeptickým stranám, přispěje to populistům, kteří opět budou říkat že nám to bere poslední suverenitu, kterou členské státy mají a že budem pak všichni v jednom závěsu” (ČTK 2022; ANO 2022⁸).

---

⁸ Jedná se o video na oficiálním účtu hnutí ANO na platformě Youtube. Více informací v seznamu použitých zdrojů.

5.3 Domácí demokratické instituce

Česká republika má dobře zavedený demokratický systém se silnými demokratickými institucemi, včetně svobodných a spravedlivých voleb, nezávislého soudnictví a svobodného tisku. Země je od sametové revoluce v roce 1989 demokratickým státem s více stranami a od té doby se zde pravidelně konají volby, včetně prezidentských, parlamentních a komunálních. Česká republika má parlamentní systém vlády s dvoukomorovým parlamentem, který se skládá z Poslanecké sněmovny a Senátu. Prezident je dnes již volen přímou volbou občanů a plní funkci ceremoniální hlavy státu s omezenými výkonnými pravomocemi. Země má ústavu, která zajišťuje ochranu práv a svobod jednotlivce, včetně svobody projevu, svobody shromažďování a práva na spravedlivý proces. Soudní moc je nezávislá a má pravomoc soudního přezkumu, což jí umožňuje prohlásit zákony nebo opatření vlády za protiústavní. Jako každá demokracie má však i Česká republika své problémy. Významným problémem zůstává korupce, přičemž obvinění z korupce politiků a veřejných činitelů se často dostávají na titulní stránky novin. Vlastnictví médií je také soustředěno v rukou několika bohatých jednotlivců, což může vést k obavám ze zaujatosti médií a nedostatečné rozmanitosti mediálního prostředí.

Volby do Evropského parlamentu, mají obecně v České republice velmi nízkou účast, jež byla v letech 2014 a 2019 druhou nejnižší v celé Evropské unii a celkově je v Čechách těmto volbám věnována nižší pozornost. Účast tedy zpravidla nedosahuje ani 30 % v České republice. Dle průzkumů Eurobarometru (European Parliament 2019) čeští občané volí europoslance ze stran, jež obvykle volí i ve volbách na národní úrovni. Aktuálně tedy volby do Evropského parlamentu výrazněji nerezonují ve veřejném prostoru.

Schopnost českého parlamentu usnadňovat nebo ztěžovat účast aktérů na rozhodování v EU a jejich schopnost ovlivňovat politiky EU závisí na několika faktorech. Jedním z faktorů je složitost rozhodovacího procesu EU, která může poslancům ztěžovat efektivní účast a ovlivňování výsledků politik. Dalším

faktorem je míra zapojení poslanců do záležitostí EU, která se může lišit v závislosti na jejich osobních zájmech a politických programech.

Pokud jde o konkrétní případy, existují případy, kdy český parlament dokázal usnadnit nebo naopak ztížit účast aktérů na rozhodování v EU a jejich schopnost ovlivňovat politiky EU. Jedním z příkladů je ratifikace Lisabonské smlouvy, proti níž se někteří čeští poslanci zpočátku stavěli s odůvodněním, že by vedla ke ztrátě české suverenity. Po dlouhých jednáních byla smlouva nakonec ratifikována, přičemž byly stanoveny podmínky, které měly řešit obavy o národní suverenitu (Vláda České republiky 2009).

Dalším příkladem je provádění politik EU týkajících se migrace a azylu. Obecně se politická atmosféra v ČR vyznačovala značnou mírou skepse a kritiky reakce EU na migrační krizi. Vláda vedená středo-levicovou ČSSD původně souhlasila s účastí v relokačním programu EU, jehož cílem bylo rozdělit žadatele o azyl mezi členské státy EU. Rozhodnutí vlády se však setkalo se značným odporem středopravých opozičních stran, ODS a strany TOP 09, jakož i některých členů vlastních koaličních partnerů vlády, jako bylo KDU-ČSL. Český parlament byl v otázce migrační krize rozdělen, přičemž různí političtí aktéři zaujímali odlišné postoje na základě svého ideologického přesvědčení a politických zájmů. Vláda sice původně souhlasila s účastí v relokačním programu EU, ale nakonec od něj odstoupila v reakci na odpor jiní poslanci a skupiny občanské společnosti se však vyslovili pro větší přijímání uprchlíků s tím, že je to morální povinnost a je to nezbytné pro demografickou a ekonomickou budoucnost země (Plevák 2020).

V případě Překlenovací klauzule v oblasti SZBP by úloha českých domácích institucí při usnadňování či brzdění procesu závisela na jejich konkrétních pravomocích a odpovědnosti. Český parlament by hrál klíčovou roli při ratifikaci jakéhokoli rozhodnutí o použití Překlenovací klauzule a poslanci i senátoři by měli možnost diskuze, kontroly a rozhodnutí, ještě před hlasováním v Evropské radě či v Radě, zvrátit. Pro rozšíření působnosti EU tedy musí mít vláda souhlas obou komor parlamentu a až poté může vláda vyjádřit souhlas za Českou republiku v

institucích EU s daným rozšířením působnosti EU jako je například změna hlasovacího mechanismu z jednomyslnosti na kvalifikovanou většinu za využití překlenovací klauzule (Senát Parlamentu České republiky (nedat.); zák. č. 162/2009 Sb.).

Pokud by vláda České republiky byla pro použití překlenovací klauzule, pravděpodobně by využila svého vlivu k získání podpory mezi poslanci a zájmovými skupinami. Vláda by také mohla využít svého postavení v Radě Evropské unie k vyjednávání s ostatními členskými státy a zajistit, aby rozhodnutí bylo přijato způsobem, který je příznivý pro české zájmy. Pokud by však vláda byla proti využití překlenovací klauzule, mohla by využít své pravomoci k zablokování rozhodnutí v Radě nebo zdržení procesu prostřednictvím parlamentních procedur. Zájmové skupiny a organizace občanské společnosti by se také mohly mobilizovat, aby se postavily proti rozhodnutí, a pomocí veřejného tlaku a lobbingu ovlivnit poslance a vládu.

Na druhou stranu, i kdyby česká vláda vyjednala v Radě Evropské unie dohodu o použití překlenovací klauzule, a tedy souhlasila se zavedením kvalifikované většiny v určité otázce, mohla by být potenciálně přehlasována českým parlamentem, pokud by rozhodnutí neschválil. Poslanci by mohli využít svých pravomocí k zablokování nebo odložení ratifikace, což by České republice znemožnilo souhlasit s použitím překlenovací klauzule.

Celkově by úloha českých domácích institucí při usnadňování nebo bránění využití paserelní doložky v SZBP závisela na řadě faktorů, včetně konkrétních pravomocí a odpovědnosti těchto institucí, politických názorů zúčastněných aktérů a míry podpory rozhodnutí ze strany veřejnosti.

Pokud se zaměříme na možnost konání referenda, v roce 2003 se konalo v České republice referendum o přistoupení k Evropské unii, kde se čeští občané rozhodli stát se součástí Evropské unie. Od vzniku nezávislé České republiky až dodnes se jedná o jediný případ ustanovení celostátního referenda, pro které byl vydán

mimořádný ústavní zákon č. 515/2002 Sb. Zatímco místní referenda⁹ se v Čechách konají pravidelně, a i možnost uspořádání krajského referenda má svou právní úpravu (č. 118/2010 Sb.), ústavní zákon o celostátním referendu obecně zatím neexistuje, a to i přes předchozí pokusy všeobecné referendum zakotvit do ústavy. Aktuálně například hnutí ANO navrhuje změnu ústavy a zavedení celostátních referend, kde by občané mohli přímo rozhodovat o záležitostech, které se ale nesmí týkat mezinárodních či bezpečnostních otázek (ČT24 2023).

---

⁹ V místním referendu, dle zákona č. 22/2004 Sb., mohou občané rozhodovat o záležitostech samostatné působnosti města, obce, městských částí, městských obvodů či nečleněného statutárního města (Ministerstvo vnitra České republiky nedat.).

6 Vyhodnocení

V této poslední kapitole před závěrem se věnuji uvedení do vzájemných souvislostí jednotlivá zjištění ohledně daných faktorů a vyhodnocení toho, jakým způsobem mohou ovlivňovat postoj České republiky k otázce zavedení kvalifikované většiny v oblasti Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU.

Při zaměření se na oblast veřejného mínění a identity, jak bylo rozebráno v kapitole tomu se věnující, čeští občané jsou, v porovnání se zbytkem EU, spíše skeptičtí k projektu evropské integrace. To je dáno faktory jako je například specifická historická zkušenost či celková nespokojenost s podobou politického systému, a to zejména na národní úrovni. Podpora Evropské unie je také do jisté míry determinována socio-ekonomickými a demografickými ukazateli, kdy značná část obyvatel nepocituje v rámci svého každodenního života případné výhody členství. Výhodnost členství je pocíťována zejména skrze ekonomickou výhodnost, což ovlivňuje zejména fakt, že ČR je zejména příjemcem evropských financí, čehož si je většina Čechů vědoma. Podpora EU také u Čechů značně kolísá v závislosti na aktuálním kontextu, kdy největší propad je možné pozorovat v období Evropské migrační krize. Dále se také Češi staví skepticky k otázce budoucího prohlubování evropské integrace a nejvíce z ostatních členských zemí preferují do budoucna menší objem rozhodnutí na úrovni EU.

Pokud se zaměříme na otázku identity a sounáležitosti, značná část Čechů se stále necítí být zároveň občany České republiky i Evropské unie. Sounáležitost s Evropskou unií je dlouhodobě jedna z nejnižších v EU, ale zároveň i pocit sounáležitosti se svou vlastní zemí je trvale nižší než evropský průměr. Důležité je dále připomenout to, že naopak pocit sounáležitosti namísto s Evropskou unií pouze obecně s Evropou, je vyšší. Nedá se tedy říci, že by v České republice převažovala výrazná exkluzivně národní identita. Rozhodně nejde ale také říci, že by tato identita byla čistě inkluzivní. Přestože je zde tedy pozorovatelná *difuzní*

podpora určité evropské myšlenky a spolupráce, podpora přímo Evropské unie vykazuje spíše znaky *specifické* podpory.

Tyto specifika českého veřejného mínění a obecně nižší identifikace s Evropskou unií mohou napovídat, že je zde potenciál politizace politik EU s možnými negativními důsledky. To bylo pozorovatelné například během zmíněné migrační krize, kdy Česká republika byla při hlasování kvalifikovanou většinou přehlasována v otázce uprchlických kvót. Následovně tato tematika výrazně rezonovala ve veřejném prostoru a některé politické strany, jmenovitě zejména nacionalistické SPD, zaujaly velmi vyhraněný postoj.

Již z analýzy postoje jednotlivých politických stran k evropské integraci je patrné, že vládní koalice složená z pěti stran (ODS, TOP 09, KDU-ČSL, STAN, Pirátská strana) není ve svém postoji jednotná. Zejména strana ODS, jež získala ve volbách nejvíce mandátů z celé koalice, nesdílí jednoznačně pro-evropský postoj s ostatními stranami koalice. ODS v čele s Petrem Fialou, který zastává i post předsedy vlády, sice již rozhodně nevystupuje tak výrazně proti evropské integraci, jako to bylo v dobách dřívějších, i přesto se ale stále jedná o stranu, která se staví skepticky k dalšímu prohlubování integrace a dalšímu předávání suverenity na evropskou úroveň. Rovněž, díky prozkoumání jednotlivých straníků, je zároveň pozorovatelná nejednotnost postoje k otázce kvalifikované většiny i uvnitř jednotlivých stran. Chybí tedy jak vnitrostranícký konsensus, tak i ten v rámci celé koalice.

Dalším aspektem je aktuálně velmi silná opozice. Hnutí ANO bylo v posledních parlamentních volbách až druhé, a to o méně než jeden procentní bod. Zároveň si ale z voleb odneslo nejvyšší zisk mandátů, pokud je zohledněn zisk mandátů jednotlivých stran. Aktuálně se hnutí ANO ve volebních průzkumech vyskytuje vždy na místě prvním a vždy s velkým bodovým náskokem. Jedná se také o populistické hnutí, jež je schopno v případě potřeby vyvinout silnou nejen mediální kampaň a svou opozici vůči aktuální vládě dává hlasitě najevo. Dále také ANO celkově diskuzi na téma rozšíření kvalifikované většiny o nové oblasti

odmítá a zachování práva veta v daných oblastech má i ve svých volebních programech. Druhou opoziční stranou je nacionalistické SPD, jež už samotnou myšlenku evropské integrace odmítá a vyznačuje se agresivními kampaněmi a rétorikou. I přesto, že obě tyto strany se mohou shodovat v otázce kvalifikované většiny,

U obou těchto stran je možné pozorovat *kulturně-identitární* rámcování tématiky přechodu od jednomyslnosti ke kvalifikované většině, kdy je omezení práva veta dáváno do souvislosti s obranou národní suverenity a ochrany českých národních zájmů. U strany SPD je tento aspekt značně výraznější, kdy převládá narativ „my (ČR) versus EU“ a celá daná problematika je vykreslována téměř jako určitý boj České republiky za vlastní suverenitu proti Evropské unii, jež má za cíl nás o tuto suverenitu připravit. Obě tyto strany se také silně vymezují proti politice aktuální koaliční vlády, což je ale dáno také zejména tím, že se tyto strany nachází aktuálně v opozici.

Právě zmíněný nedostatek konsensu ve vládní koalici i uvnitř jednotlivých stran tvořící koalici společně s odmítavým postojem opozice napovídají, že parlament by pravděpodobně přechod ke kvalifikované většině, za pomoci překlenovací klauzule, neodsouhlasil. Možnost, že by se k této otázce uspořádalo referendum je nepravděpodobná, a to i v případě, že by došlo na změnu smluv.

Závěr

Na základě výzkumu provedeného metodou jedné disciplinované interpretativní případové studie jsem v této práci zkoumala, jak mohou faktory definované postfunkcionalismem, tedy domácích institucí, veřejného mínění a identity, stranické politiky a soutěže, diskurzu elit a domácích ovlivnit postoj České republiky k zavedení hlasování kvalifikovanou většinou v citlivých oblastech společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Prostřednictvím analýzy veřejně dostupných vládních i nevládních dokumentů, mediálních výstupů, akademických textů a průzkumů a výzkumů veřejného mínění se ukázalo, že tyto faktory hrají významnou roli při formování postoje České republiky k institucionálním změnám v rámci EU.

Postoj České republiky k evropské integraci je obecně sám o sobě složitý a mnohostranný, přičemž značná část obyvatelstva vyjadřuje vůči Evropské unii skepsi. Důvodem je řada faktorů, včetně historických zkušeností, nespokojenosti s národním politickým systémem a nedostatkem vnímaných přínosů členství v EU. Kromě toho je pocit sounáležitosti českých občanů s Evropskou unií poměrně nízký, i když to nemusí nutně svědčit o výlučné národní identitě.

Pokud jde o domácí instituce, veřejné mínění a identitu, stranickou politiku, diskurz elit a domácí ekonomické faktory, zdá se, že všechny tyto faktory hrají roli při utváření postoje České republiky k institucionálním změnám, jako je zavedení hlasování kvalifikovanou většinou v citlivých oblastech společné zahraniční a bezpečnostní politiky. V rámci vládní koalice i jednotlivých stran však chybí vnitrostranický konsenzus a opozice se proti takovému kroku silně staví.

Celkově tato práce ukazuje, že postfunkcionalistický přístup může nabídnout cenný vhled do složité dynamiky mezi EU a jejími členskými státy. Zdůrazňuje, jak důležité je při pochopení rozhodovacích procesů jednotlivých členských států a jejich angažovanosti v EU zohlednit různé faktory a jejich vzájemné působení.

Tato studie poskytuje komplexní analýzu faktorů ovlivňujících postoj České republiky k zavedení QMV v citlivých oblastech SZBP. Přispívá k existující literatuře o roli členských států v rozhodovacích procesech EU a zdůrazňuje potřebu diferencovaného přístupu, který by zohledňoval komplexnost domácích faktorů ovlivňujících postoje členských států. Celkově daný výzkum poskytuje cenný vhled do postoje České republiky k evropské integraci a do problémů spojených s prováděním institucionálních změn v tomto kontextu. Zjištění naznačují, že jakékoli snahy o prohloubení integrace do EU budou muset zohlednit specifika českého veřejného mínění a složitost české politické scény.

Seznam Literatury

Angelucci, D. – Isernia, P. (2020). Politicization and security policy: Parties, voters and the European Common Security and Defense Policy. *European Union Politics* 21(1), s. 64–86.

ANO (2019). Česko ochráníme. Tvrdě a nekompromisně: Program hnutí ANO pro volby do Evropského parlamentu.

ANO (2021). Až do roztrhání těla! Ten jediný program, který potřebujete. Jako vždycky.

ANO (2022). Nesmíme zapomínat, že jednomyslnost v Radě EU je to poslední, co máme jako nástroj k vyjednávání strategických věcí In: Youtube (online). 21. 7. 2022 (<https://www.youtube.com/watch?v=U6u-voEJinE>, 2. 4. 2023).

ANO (Nedat.). Pár slov o ANO. Jsme hnutí ANO. Nelžeme, nekrademe a pracujeme pro vás (<https://www.anobudelip.cz/cs/o-nas/par-slov-o-ano/>, 2. 4. 2023).

Bakke, E. – Sitter, N. (2021), Each Unhappy in Its Own Way? The Rise and Fall of Social Democracy in the Visegrád Countries since 1989. In: Brandal, N. – Bratberg, Ø. – Thorsen, D.E. eds., *Social Democracy in the 21st Century* (Comparative Social Research, Vol. 35), Emerald Publishing Limited, s. 37–68.

Balík, S. – Hloušek, V. (2016). The Development and Transformation of the Czech Party System After 1989. *Acta Politologica* 8 (2), s. 103–117.

Behavio Lab – STEM – Europeum (2019). Czechs and the EU Brand.

Bendiek, A. – Kempin, R. – von Ondarza, N. (2018). Qualified Majority Voting and Flexible Integration for a More Effective CFSP? *SWP Comment* 25.

Brusenbauch Meislová, M. (2023) In Quest for Discursive Legitimation of Ongoing Policy Processes: Constructing Brexit as a Success Story. *JCMS: Journal of Common Market Studies* 61 (3), s. 815–833.

CVVM (2020a). *Hodnocení evropské integrace – červenec 2020* (Praha: Sociologický ústav AV ČR).

CVVM (2020b). *Občané ČR o budoucnosti EU a přijetí eura – červenec 2020* (Praha: Sociologický ústav AV ČR).

CVVM (2020c). *Názory veřejnosti na členství České republiky v Evropské unii – červenec 2020* (Praha: Sociologický ústav AV ČR).

CVVM (2020d). *Angažovanost občanů a jejich porozumění politice – únor 2020* (Praha: Sociologický ústav AV ČR).

CVVM (2021). *Členství České republiky v Evropské unii očima veřejnosti – červenec 2021* (Praha: Sociologický ústav AV ČR).

CVVM (2022). *Veřejnost o energetické politice a o tzv. Zelené dohodě pro Evropu – podzim 2022* (Praha: Sociologický ústav AV ČR).

Český statistický úřad (2021). Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 8.10. – 9.10.2021. Složení poslanecké sněmovny (<https://www.volby.cz/pls/ps2021/ps103?xjazyk=CZ#/0-11-2021>, 10. 4. 2023).

ČT24 (2023). ANO chce ústavně zakotvit celostátní referendum. Část koalice je k návrhu skeptická (<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3579305-ano-chce-ustavne-zakotvit-celostatni-referendum-cast-koalice-je-k-navrhu-skepticka>, 20. 4. 2023).

Dieter, H. (2018). The Political Limits of Regional Integration (No. 2018). Working paper. *Research Division Global. SWP working paper.*

Drulák, P. (2008). Česká zahraniční politika mezi internacionalismem a atlantismem. In: *Česká zahraniční politika v roce 2007: Analýza ÚMV* Eds. Michal Kořan et al. (Praha: Ústav mezinárodních vztahů), s. 395–402.

Drulák, P. (2008b). The Czech EU Presidency: Background and priorities. *Notre Europe, Studies and Research* 67.

Easton, D. (1975). A Re-assessment of the Concept of Political Support. *British Journal of Political Science* 5 (4), s. 435–457.

Escartin, A. R. (2020). Populist challenges to EU foreign policy in the Southern Neighbourhood: an informal and illiberal Europeanisation?, *Journal of European Public Policy*, 27 (8), s. 1195–1214.

European Commission (2019). Standard Eurobarometer 91: European citizenship

European Commission (2017). Standard Eurobarometer 88: Public opinion in the European Union. 2143 / STD88

European Commission (2018). Standard Eurobarometer 90: Public opinion in the European Union.

European Commission (2020). Special Eurobarometer 500: Future of Europe. Eurobarometer Surveys.

European Commission (2021a). Special Eurobarometer 517: Future of Europe. Eurobarometer Surveys. 2554 / SP517

European commission (2021b). Standard Eurobarometer 95: European Citizenship

European Commission (2022). Standard Eurobarometer 97: European Citizenship

European Parliament (2019). The 2019 Post-Electoral Survey Have European Elections Entered a New Dimension? Eurobarometer Survey 91.5 of the European Parliament.

Europeum (2019). Výzkum v oblasti vztahu obyvatel ČR k Evropské unii včetně jeho implikací pro komunikační strategie vlády ČR směrem k občanům ČR: Syntéza a doporučení. Program Beta 2.

Golub, J. (2002). Institutional Reform and Decisionmaking in the European Union, In Hosli, M. – van Deemen, A. eds., *Institutional Challenges in the European Union* (London: Routledge), s. 134–54.

- Golub, J. (2007). Survival Analysis and European Union Decision-making. *European Union Politics* 8 (2), s. 155–179.
- Gubalova, V. – Rybnikarova, L. – Schnitzler, G. – Simon, E. – Väisänen, A. (2022). Analysing Political Acceptability of Reforms Among National Policymakers. *ENGAGE Working Paper Series No. 16*.
- Habermas, J. (1993). *Justification and application: Remarks on discourse ethics*. (Cambridge: Polity Press).
- Havlík, V. (2019). Technocratic Populism and Political Illiberalism in Central Europe. *Problems of Post-Communism* 66 (6), s. 369–384.
- Helbling, M. – Hoeglinger, D. – Wüest, B. (2008). Framing the European Integration Process: Country-, Party- or Issue-Specific? In: *ECPR Graduate Conference 2008*, Barcelona, 24 August 2008 - 27 August 2008.
- Helbling, M. – Hoeglinger, D. – Wüest, B. (2010). How political parties frame European integration. *European Journal of Political Research*, 49(4), s. 495–521.
- Helbling, M. – Hoeglinger, D. – Wüest, B. (2010). How political parties frame European integration. *European Journal of Political Research*, 49 (4), s. 495–521.
- Hix, S. (2005). *The Political System of the European Union* 2nd. ed. (Houndmills, Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan).
- Hloušek, V. – Kaniok, P. (2020). Europe forever? Czech political parties on the orientation of Czech foreign policy. *East European Politics* 37 (4), s. 702-721.
- Hloušek, V. – Kopeček, L. (2008). Cleavages in the Contemporary Czech and Slovak Politics Between Persistence and Change. *East European Politics and Societies* 22 (3), s. 518–552.
- Hooghe, L. – Marks, G. (2008).

Hooghe, L. – Marks, G. (2012). Politicization, In: Jones, E. – Weatherill, S. – Menon, A. eds., *Handbook on the European Union* (Oxford: Oxford University Press), s. 840–53.

iRozhlas (2019). Potřebujeme změnit Evropu, řekl Babiš na summitu u příležitosti 15. výročí vstupu do Evropské unie (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/15-let-v-evropske-unii-andrej-babis_1905011147_mat, 5. 4. 2023).

Jabko, N. – Luhman, M. (2019). Reconfiguring sovereignty: crisis, politicization, and European integration. *Journal of European Public Policy* 26 (7), s. 1037–1055.

Jensen, C. B. – Slapin, J. – König, T (2007). Who Calls for a Common EU Foreign Policy? *European Union Politics* 8 (3), s. 387-410.

Kaca, E. (2018). The introduction of qualified majority voting in EU foreign policy: Member state perspectives. *Polish Institute of International Affairs Bulletin* 162.

KDU-ČSL (2017). Volební program KDU-ČSL pro sněmovní volby v roce 2017: Zodpovědně pro společný domov. Řešení pro tři generace a jednu společnou budoucnost České republiky (<https://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/volebni-programy>, 28. 3. 2023).

KDU-ČSL (nedat.). Křesťanskodemokratická politika pro 21. století (<https://www.kdu.cz/o-nas/dokumenty/volebni-programy>, 28. 3. 2023).

Koenig, N. (2022). Towards QMV in EU Foreign Policy Different Paths at Multiple Speeds. *Jacques Delors Centre Policy Brief*.

König, N. (2020). Qualified majority voting in EU foreign policy: mapping preferences. *Hertie School of Governance Policy Brief*.

König, T. – Luig, B. (2017). The impact of EU decision-making on national parties' attitudes towards European integration. *European Union Politics* 18(3), s. 362–381.

König, T. (2007), Divergence or convergence? From ever-growing to ever-slowing European legislative decision making. *European Journal of Political Research*, 46 (3), s. 417–444.

König, T. (2008). Analysing the Process of EU Legislative Decision-Making: To Make a Long Story Short. *European Union Politics* 9 (1), s. 145–165.

Kořan, M. (2008). Jednopřípadová studie In: Drulák, P. A kol., Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích (Praha: Portál), s. 29–60.

Kotanidis, S. (2020). *Passerelle clauses in the EU Treaties: Opportunities for more flexible supranational decision-making*. European Parliamentary Research Service.

Kovář, J. – Eberle, J. (2022). Kvalifikovaná většina ve společné zahraniční a bezpečnostní politice Evropské unie - argumenty pro a proti. Ústav mezinárodních vztahů Praha (<https://www.iir.cz/kvalifikovana-vetsina-ve-spolecne-zahranicni-a-bezpecnostni-politice-evropske-unie-argumenty-pro-a-proti>, 20. 3. 2023).

Kröger, S. (2018) The Europeanisation of interest groups: beyond access, fit and resources, *Journal of European Integration* 40 (1), s. 17–31.

Kuhn, T. (2019). Grand Theories of European integration revisited: does identity politics shape the course of European integration?. *Journal of European Public Policy* 26 (8), s. 1213–1230.

Latici, T. (2021). Qualified majority voting in foreign and security policy: Pros and Cons. *EPRS: European Parliamentary Research Service*.

Leuffen, D. – Rittberger, B. – Schimmelfennig, F. (2022). Postfunctionalism. In: *Integration and Differentiation in the European Union* (Cham: Palgrave Macmillan), s. 160–180.

Median (2023). Sněmovní volební model březen 2023 (Praha: Median).

Ministerstvo vnitra České republiky (nedat.). Občanské aktivity: místní referendum (<https://www.mvcr.cz/clanek/obcanske-aktivity-118893.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>, 15. 4. 2023).

Mintel, J. – von Ondarza, N. (2022). More EU Decisions by Qualified Majority Voting – but How? Legal and political options for extending qualified majority voting. *SWP Comment* 2022/C 61.

Moravcsik, A. – Vachudova, M. A. (2003). National Interests, State Power, and EU Enlargement. *East European Politics and Societies* 17 (1), s. 42–57.

Moravcsik, A. (1993). Preferences and Power in the European Community: A Liberal Intergovernmentalist Approach. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 31 (4), s. 473–524.

Muller – Jukam – Seligson (1982). Diffuse Political Support and Antisystem Political Behavior: A Comparative Analysis. *American Journal of Political Science* 26 (2), s. 240–264.

Müller, P. – Pomorska, K. – Tonra, B. (2021). The Domestic Challenge to EU Foreign Policy-Making: From Europeanisation to de-Europeanisation?, *Journal of European Integration* 43 (5), s. 519–534.

Novak, S. (2010). Decision rules, social norms and the expression of disagreement: the case of qualified-majority voting in the Council of the European Union. *Social Science Information* 49 (1), s. 83–97.

Nováky, N. (2021). Qualified majority voting in EU foreign policy: Make it so. *European View* 20(2), s. 239–239.

Nugent, N. (2006). *The Government and Politics of European Union* 6th. ed. (Basingstoke: Palgrave Macmillan).

Nugent, N. (2017). *The Government and Politics of European Union* 8th. ed. (London: Palgrave Macmillan).

Odell, J. S. (2004). Case study methods in International Political Economy. In: Sprinz, D. F. – Wolinsky-Nahmias, Y. et al.: *Models, Numbers and Cases: Methods for studying International Relations* (Ann Arbor: University of Michigan Press), s. 56–85.

ODS (2019). Evropské desatero ODS (<https://www.ods.cz/volby2019/program-evropske-desatero>, 15. 4. 2023).

ODS (2022). *Mediální výstupy: Alexandr Vondra: ČRo Plus: V zahraniční politice by měla zůstat jednomyslnost* (<https://www.ods.cz/os.usti.n.l/clanek/22571-cro-plus-v-zahranicni-politice-by-mela-zustat-jednomyslnost>, 5. 4. 2023).

Parlamentní listy (2022). „Hubu držet.“ Po odjezdu Scholze vypukl hněv. Neposílat do Německa (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/-Hubu-drzet-Po-odjezdu-Scholze-vypukl-hnev-Neposilat-do-Nemecka-712738>, 5. 4. 2023).

Parlamentní listy (2022). *To je binec. A jde o přežití. Pekarová i Rakušan zatnou zuby: V Bruselu nebudou rádi* (<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/To-je-binec-A-jde-o-preziti-Pekarova-i-Rakusan-zatnou-zuby-V-Bruselu-nebudou-radi-708910>, 3. 4. 2023).

Petrovic, B. – Solingen, E. (2005). Europeanisation and Internationalisation: The Case of the Czech Republic. *New Political Economy* 10 (3), s. 281–303.

Piráti a Starostové (2021). Volební program pro parlamentní volby 2021.

Piráti a Starostové (nedat.). V Bruselu hájíme zájmy občanů, ne pár vyvolených oligarchů (<https://www.piratiastarostove.cz/pravda/v-bruselu-hajime-zajmy-obcanu-ne-par-vyvolenych-oligarchu/>, 30. 3. 2023).

Pirátská strana (2022). Europoslanci chtějí reformovat Evropskou unii. Vyslovili se pro změnu zakládajících smluv (<https://www.pirati.cz/jak-pirati-pracuji/europoslanci-chteji-reformovat-evropskou-unii-vyslovili-se-pro-zmenu-zakladajicich-smluv/>, 25. 3. 2023).

- Plevák, O. (2020). Ohlédnutí zpět: Proč ČR v roce 2015 odmítla uprchlícké kvóty a stálo to za to?. *Euractiv* (<https://euractiv.cz/section/vnitro-a-spravedlnost/opinion/ohljedniti-zpet-proc-cr-v-roce-2015-odmitla-uprchlicke-kvoty-a-stalo-to-za-to/>, 10. 5. 2023).
- Pomorska, K. – Wessel, R. A. (2021). Editorial: Qualified Majority Voting in CFSP: A Solution to the Wrong Problem? *European Foreign Affairs Review* 26 (3), s. 351–358.
- Rada Evropské unie (2022). Systém hlasování: kvalifikovaná většina (<https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/voting-system/qualified-majority/>, 15. 4. 2023).
- Raik, K. – Rikmann, E. (2021). Resisting domestic and external pressure towards de-Europeanization of foreign policy? The case of Estonia, *Journal of European Integration* 43(5), s. 603–618.
- Ringlerova, Z. (2015). Weathering the crisis: Evidence of diffuse support for the EU from a six-wave Dutch panel. *European Union Politics* 16 (4), s. 558–576.
- Rybníkárová, L. (2023). *In search for more effective EU foreign and security policy: Can Central Europe seize its momentum?* Europeum; Think Visegrad; Globsec.
- Senát Parlamentu České republiky (nedat.). Projednávání evropské agendy v Senátu (https://www.senat.cz/senat/evropa/dokumenty_ke_stazeni/projednavani_evropske_agendy.php?ke_dni=23.5.2022&O=13, 5. 4. 2023).
- Seth, J. et. al. (2022). Chapel Hill Expert Survey Trend File, 1999-2019. *Electoral Studies* 75 (February).
- SPD (2022). Evropská unie prosazuje vytvoření společné armády a jednotné zahraniční politiky EU (<https://www.spd.cz/evropska-unie-prosazuje-vytvoreni-spolecne-armady-a-jednotne-zahranicni-politiky-eu/>, 23. 3. 2023).
- SPD (2022a). Politický dlouhodobý program SPD (<https://www.spd.cz/program-vypis/#7287>, 23. 3. 2023).

SPD (2022b). Zásadně odmítáme zavedení eura v České republice (<https://www.spd.cz/zasadne-odmitame-zavedeni-eura-v-ceske-republice/>, 27. 3. 2023).

SPD (2022c). Italové dali ve volbách jasně najevo nespokojenost s politikou Evropské unie (<https://www.spd.cz/italove-dali-ve-volbach-jasne-najevo-nespokojenost-s-politikou-evropske-unie/>, 27. 3. 2023).

SPD (2022d). Brusel chce definitivně zničit nezávislost národních států a vytvořit jednu Euroříši (<https://www.spd.cz/brusel-chce-definitivne-znicit-nezavislost-narodnich-statu-a-vytvorit-jednu-eurorisi/>, 23. 3. 2023).

STEM (2019). O Evropské unii skoro nic nevíme, peníze z fondů ale dostáváme rádi. STEM (<https://www.stem.cz/o-evropske-unii-skoro-nic-nevime-penize-z-fondu-ale-dostavame-radi/>, 24. 3. 2022).

STEM (2020). Obavy z ekonomické situace a pandemie snižují důvěru v EU i Evropu. Se záchranným balíčkem Češi spíše souhlasí. STEM (<https://www.stem.cz/obavy-z-ekonomicke-situace-a-pandemie-snizuji-duveru-v-eu-i-evropu-se-zachrannym-balickem-cesi-spise-souhlasii/#post-6196-footnote-ref-1>, 24. 3. 2022).

Thomas, D. C. (2021). The Return of Intergovernmentalism? De-Europeanisation and EU Foreign Policy Decision-making, *Journal of European Integration* 43 (5), s. 619–635.

TOP 09 (2017). Volební program 2017.

TOP 09 (2019). Program pro volby do Evropského parlamentu 2019 (<https://www.top09.cz/volby/archiv/2019-evropsky-parlament/program-pro-volby-do-evropskeho-parlamentu-2019-25792.html>, 28. 3. 2023).

TOP 09 (2023). Myslíme na budoucnost (<https://myslimenabudoucnost.eu/>, 28. 3. 2023).

TOP 09 (nedat.). Úspěšná země odolná společnost: vize české republiky 2030.

Tsebelis, G. – Garrett, G. (2001). The Institutional Foundations of Intergovernmentalism and Supranationalism in the European Union. *International Organization* 55 (2), s. 357–390.

Tsebelis, G. (1995). Decision Making in Political Systems: Veto Players in Presidentialism, Parliamentarism, Multicameralism and Multipartyism. *British Journal of Political Science* 25 (3), s. 289–325.

Tsebelis, G. (2002). *Veto Players: How Political Institutions Work* (Princeton: Princeton University Press).

Tsebelis, G. (2013). Bridging qualified majority and unanimity decisionmaking in the EU. *Journal of European Public Policy* 20 (8), s. 1083–1103.

Türkmen, P. – Björklund, A. (2021). To QMV or Not to QMV? Paths Towards a More Efficient EU Foreign Policy-Making. *PfEU* (<https://pathforeurope.eu/to-qmv-or-not-to-qmv/>), 24. 4. 2022).

Úřední věstník Evropské unie (2016). Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie. Přílohy Smlouvy o fungování Evropské unie. Prohlášení připojená k závěrečnému aktu mezivládní konference, která přijala Lisabonskou smlouvu podepsanou dne 13. prosince 2007, (2016/C 202/01).

Vláda České republiky (2009). Proces ratifikace Lisabonské smlouvy (<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/proces-ratifikace-lisabonske-smlouvy-63100/>), 10. 4. 2023).

Vláda České republiky (2022). Tisková konference po jednání s německým kancléřem Olafem Scholzem, 29. srpna 2022 (<https://www.vlada.cz/cz/media-centrum/tiskove-konference/tiskova-konference-po-jednani-s-nemeckym-kanclerem-olafem-scholzem--29--srpna-2022-198610/>, 29. 3. 2023).

Voda, P. – Havlík, V. (2021). The Rise of Populists and Decline of Others: Explanation of Changes in Party Support in the Czech Republic. *Problems of Post-Communism* 68 (4), s. 279–291.

Weiss, T. (2021). De-Europeanisation of Czech policy towards Eastern Partnership countries under populist leaders, *Journal of European Integration* 43 (5), s. 587–602.

Frank Wendler & Achim Hurrelmann (2022) Discursive postfunctionalism: theorizing the interface between EU politicization and policy-making, *Journal of European Integration*, 44:7, 941-959

Wondreys, J. (2021). The “refugee crisis” and the transformation of the far right and the political mainstream: the extreme case of the Czech Republic. *East European Politics* 37 (4), s. 722–746.

Resumé

This thesis aims to investigate the factors that can influence the stance of the Czech Republic regarding the institutional change of introducing qualified majority voting (QMV) in sensitive areas of the Common Foreign and Security Policy (CFSP) of the European Union (EU). Using the theoretical framework of postfunctionalism, this research focuses on public opinion and identity, domestic party competition, elite rhetoric and discourse and domestic institutions. The findings suggest that Czech citizens are generally skeptical of European integration due to specific historical experiences and dissatisfaction with the national political system. Czechs' support for the EU is also influenced by socio-economic and demographic indicators, with many not experiencing the potential benefits of membership in their daily lives. Support for the EU also fluctuates considerably

depending on the current context, with the biggest drop seen during the European migration crisis. Furthermore, a significant number of Czechs do not feel a sense of belonging to both the Czech Republic and the EU. These specificities of Czech public opinion suggest that there is a potential for politicization of EU policies with possible negative consequences. The lack of consensus within the governing coalition and the opposition's rejection of a move to a qualified majority with the help of a passarelle clause suggest that Parliament is unlikely to approve such a change. Overall, this research provides insight into the complex dynamics of the Czech Republic's relationship with the EU and highlights the importance of understanding the factors that influence public opinion and political decision-making in this context. The findings suggest that any efforts to deepen EU integration will have to take into account the specificities of Czech public opinion and the complexity of the Czech political scene. Furthermore, this thesis demonstrates that a postfunctionalist approach can offer valuable insights into the complex dynamics between the EU and its member states. It highlights how important it is to take into account different factors and their interactions when understanding the decision-making processes of individual member states and their engagement with the EU.